

การพัฒนาโครงสร้างทางการปกครองและการบริหารของกรุงเทพมหานคร

การจัดระเบียบการปกครองและการบริหารของกรุงเทพมหานครในอดีต

โดยทั่วไปแล้วราชอาณาจักรของประเทศต่าง ๆ มักจัดรูปการปกครองแบบพิเศษ แยกต่างจากท้องถิ่นอื่น สำหรับประเทศไทยก็เช่นเดียวกันกล่าวคือ กรุงเทพมหานครมีรูปการปกครองพิเศษมานานนับร้อยปี มีหน่วยงานรับผิดชอบเฉพาะ เพื่อให้บริการแก่ประชาชน กรุงเทพมหานครปัจจุบันมีพื้นที่ทั้งสิ้น ๑,๕๕๕.๖๒๓ ตารางกิโลเมตร มีประชากร (ใน พ.ศ. ๒๕๒๓) - ๕,๑๑๕,๗๓๕ คน เป็นชาย ๒,๕๘๘,๘๖๘ คน เป็นหญิง ๒,๕๑๕,๘๖๗ คน แบ่งพื้นที่ออกเป็น ๒๔ เขตในปัจจุบัน^๒

๑. การปกครองรูปเดิมก่อน พ.ศ. ๒๕๑๔

การปกครองท้องถิ่นกรุงเทพมหานครตามแบบตะวันตก เริ่มในสมัยรัชกาลที่ ๕ โดยเดิมกรุงเทพมหานครเป็นมณฑลหนึ่งขึ้นกับกระทรวงนครบาล ชาวต่างประเทศได้เห็นว่า สกปรกไม่มีหนทางไปมาสมกับเป็นราชธานี เจ้าพระยาอภัยราชา (โรลัง ยังมินส์) ที่รักษาราชการทั่วไป จึงเสนอให้จัดตั้ง "มุนิซิพอล" (Municipal) ขึ้น โดยจัดตั้งกรมสุขาภิบาลและตราพระราชกำหนดสุขาภิบาลกรุงเทพขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๐ นับเป็นสถาบันการปกครองท้องถิ่นแรก

๑ ประมุข จันทรจางง, "ประวัติกรุงเทพมหานคร", วารสารกรุงเทพมหานคร ๓ (สิงหาคม ๒๕๑๘) : ๑.

๒ สถิติประชากร ประจำเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๕๒๓ (ล่าสุด) ของกองปกครองและทะเบียน สำนักงานปลัดกรุงเทพมหานคร ศาลาว่าการกรุงเทพมหานคร

๓ สมบูรณ์ อานิกวงศ์ชัย, การปกครองและการบริหารราชการกรุงเทพมหานคร (พระนคร : ส.พยูวงค์, ๒๕๑๓), หน้า ๕.

และเป็นรากฐานการปกครองท้องถิ่นในเวลาต่อมา วัตถุประสงค์ที่จัดตั้งขึ้นก็เพื่อป้องกันโรคภัย
 ไข้เจ็บ ปรับปรุงให้ท้องถิ่นมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยและสวยงาม ซึ่งในขณะนั้นได้กำหนด -
 หน้าที่ไว้ ๕ ประการคือ การทำลายขยะมูลฝอย การสวม ควบคุมอาคารสิ่งปลูกสร้าง และการ
 ขนย้ายสิ่งโสโครก สิ่งราคาญแกมหาดชน เจาหน้าที่ที่ทรงแต่งตั้งขึ้นมี เสนาบดีกระทรวงนครบาล
 นายช่าง และแพทย์ แต่ยังไม่ถือว่าเป็นการปกครองตนเอง และได้มีการปกครองรูปนี้เรื่อย
 มาจนมีการจัดตั้งเทศบาลเพียงรูปเดียวใน พ.ศ. ๒๔๗๖

เดิมการปกครองท้องถิ่น กรุงเทพฯ นั้นขึ้นอยู่กับกรมเวียง ซึ่งเป็นผู้หน้าที่ดูแลความ
 เรียบร้อย ต่อมา พ.ศ. ๒๔๒๘ ในรัชกาลที่ ๕ ได้จัดรูปเป็นแบบ Board of Council
 ership ให้พระราชวงศ์และข้าราชการที่มีความรู้เป็นคณะบริหารแบบเทศมนตรี เมื่อเห็นว่า
 การปกครองในรูปแบบกรมการดังกล่าวทำให้การบริหารงานล่าช้า จึงให้ยกเลิก โดยตั้งกระ-
 ทรวงการเมืองขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๓๕ และต่อมาได้แปรเป็นกระทรวงนครบาลปกครองมณฑลกรุง-
 เทพ ซึ่งมีเมืองต่าง ๆ คือ พระนคร ธนบุรี สมุทรปราการ พระประแดง มีนบุรี จะเห็นว่าการ
 บริหารนี้แบ่งเป็น ๒ ส่วน คือ งานปกครองท้องถิ่น มีกรมอำเภอรับผิดชอบ ส่วนในการรักษา
 ความสงบเรียบร้อยอยู่ในความรับผิดชอบของกรมพลตระเวน ต่อมากรมนี้จึงได้รวมกับกรมตำ-
 รวจภูธร ซึ่งมีหน้าที่ทางหัวเมืองกลายมาเป็นกรมตำรวจปัจจุบัน

สำหรับธนบุรีนั้น ตั้งขึ้นในสมัยพระเจ้าจักรพรรดิในบริเวณที่เป็นทั้งกรุงเทพมหานคร-
 ปัจจุบัน ซึ่งได้เป็นราชธานีมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๓๑๐ จนถึง พ.ศ. ๒๓๒๕ รัชกาลที่ ๑ จึงย้าย

๑ กระทรวงมหาดไทย, ประมวลพระราชหัตถเลขา รัชกาลที่ ๕ เกี่ยวกับภารกิจ
ของกระทรวงมหาดไทย (พระนคร : โรงพิมพ์สวนทองถิ่น, ๒๕๑๓), หน้า ๒๓๘.

๒ ประยูร กาญจนกุล, กฎหมายปกครอง (พระนคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรม-
 ศาสตร์, ๒๕๕๖) และหลวงนรกิจบริหาร, คำบรรยายการนำระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน,
 หน้า ๑๔๕.

ราชธานีมาไว้เพียงฝั่งเดียว จนกระทั่งได้รวมเป็นกรุงเทพมหานครภายหลัง

ตามระเบียบบริหารราชการก่อนสมัยรัชกาลที่ ๕ ธนบุรีมีฐานะเป็นหัวเมืองชั้นในมีพระมหากษัตริย์ควบคุมอย่างใกล้ชิด ต่อมา พ.ศ. ๒๔๑๓ ได้มีการปรับปรุงการปกครองให้เหมาะสมยิ่งขึ้น เขตกรุงเทพฯ และเมืองใกล้เคียงคือ ธนบุรี สมุทรปราการ นนทบุรี อยุธยา พระประแดง ปทุมธานี ให้อยู่ในความควบคุมของกระทรวงนครบาล เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๔ รัชกาลที่ ๖ ได้ให้แบ่งเขตกรุงเทพมหานครออกเป็นจังหวัดคือ ทางฝั่งตะวันออกเป็นพระนคร ฝั่งตะวันตกเป็นธนบุรี แบ่งรอบนอกออกเป็นจังหวัดนนทบุรี สมุทรปราการ ฯลฯ แม้มีฐานะเป็นจังหวัดธนบุรี แต่ยังคงขึ้นอยู่กับพระนคร โดยขึ้นกับกรมพระนครบาลเรียกว่า "นครบาลจังหวัดพระนครและธนบุรี" ต่อมาจึงมีประกาศกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๔๕๔ จึงได้แยกราชการภูมิภาคธนบุรีออกจากพระนครเป็นจังหวัดธนบุรีที่มีอิสระ^๓

การปกครองจังหวัดพระนครและธนบุรีได้แบ่งออกเป็นอำเภอชั้นในกับชั้นนอก อำเภอชั้นในไม่มีหมู่บ้านมีแต่ตำบล ไม้มีกำนันผู้ใหญ่บ้าน มีการใช้พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่เป็นบางมาตรา ไม้มีอำนาจสืบสวน จับกุม อำเภอดังกล่าวคือ ปทุมวัน พระนคร คูสิต บางกอกน้อย อำเภอชั้นนอกคงมีลักษณะเหมือนอำเภอทั่วไป

๑ ผู้ว่าราชการจังหวัดและคณะกรรมการจังหวัดธนบุรี รวบรวม, จังหวัดธนบุรี (พระนคร: โรงพิมพ์อุคม, ๒๕๐๐), หน้า ๑๐ - ๑๑.

๒ จักรกฤษณ์ นรินดิษฐ์การ, กรมพระยาดำรงราชานุภาพกับกระทรวงมหาดไทย (พระนคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๐๘), หน้า ๔๔.

๓ โปรดคู "ประกาศจัดบ้านหน้าทีระหว่างกระทรวงกลาโหมกับกระทรวงมหาดไทย" เลื่อนธันวาคม ร.ศ. ๑๑๓, ประชุมกฎหมายประจำศก ร.ศ. ๑๑๒ - ๑๑๓ เล่มที่ ๑๘ (พระนคร: โรงพิมพ์เคลิเมด, ๒๔๗๔), หน้า ๒๐๔ - ๒๐๕. และ "ประกาศขยายเขตกรุงเทพมหานคร วันที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๔๕๔," ประชุมกฎหมายประจำศก พ.ศ. ๒๔๕๔ เล่มที่ ๒๕ (พระนคร: โรงพิมพ์เคลิเมด, ๒๔๗๗), หน้า ๒๕๕ - ๒๕๖.

๔ หลวงเรวกิจบริหาร, คำบรรยายการจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน, หน้า ๑๔๕, ๑๔๘.

ต่อมาได้มีการปรับปรุงยุกรมอำเภอกจากกระทรวงนครบาลมารวมกับกรมพลำพัง สังกัดกระทรวงมหาดไทยทำหน้าที่ปกครองท้องถิ่นต่าง ๆ ทั้งหมด มีสมุหพระนครบาลทำหน้าที่เช่นเดียวกับสมุหเทศาภิบาล มณฑลกรุงเทพฯ เป็นราชการส่วนภูมิภาคเหมือนมณฑลอื่น ๆ ต่อมา พ.ศ. ๒๔๕๕ ได้ยุบจังหวัดมณฑลบุรีและจังหวัดพระประแดงเป็นเพียงอำเภอ พ.ศ. ๒๔๗๖ ได้ยกเลิกมณฑลแบ่งส่วนราชการ เป็นจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี และเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๕ จึงมีการรวมกันระหว่าง ๒ จังหวัดคือ

หลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ แล้วได้มีการจัดตั้งเทศบาลเป็นรูปการปกครองท้องถิ่นเพียงอย่างเดียว ต่อมาเมื่อเห็นวาระระบบการเทศบาลยังไม่ประสบความสำเร็จนักจึงมีการตั้งสุขาภิบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัดขึ้นมาตั้งกลาวมาแล้ว

เทศบาลนครกรุงเทพฯ จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๐ โดยมีการแบ่งส่วนงานออกเป็นสภาเทศบาลและคณะเทศมนตรี เช่นเดียวกับเทศบาลอื่น ๆ^๒ มีส่วนบริหารคือ สำนักปลัดเทศบาล กองคลัง กองผลประโยชน์ กองช่าง กองถนน กองสาธารณสุข โรงพยาบาลกลาง และวิหิรพยาบาล^๓ มีหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นหน้าที่ต้องจัดทำ และอาจจะทำได้สำหรับเทศบาลนคร เช่น การรักษาความสงบเรียบร้อย จัดใหม่และบำรุงทางน้ำทางบก รักษาความสะอาด ป้องกันและระงับโรคติดต่อ ฯลฯ เทศบาลนครกรุงเทพฯ นั้นว่าเป็นเทศบาลที่มีขนาดใหญ่และมีความสำคัญมากเพราะเป็นที่ตั้งของเมืองหลวง และต่อมาได้มีการปรับปรุงหน่วยงานให้เหมาะสมยิ่งขึ้น รวมทั้งมีการขยายเขตพื้นที่ออกไปจากเมื่อเริ่มจัดตั้งมีพื้นที่เพียง ๔๐.๗๖ ตารางกิโลเมตร เป็น ๗๖.๑๕๖ ตารางกิโลเมตร ใน พ.ศ. ๒๔๘๕ และเป็น ๑๒๔.๗๔๗ ตารางกิโลเมตร ใน พ.ศ. ๒๕๑๗ ในระยะแรกได้จ้างพนักงานชั่วคราวมาทำหน้าที่ต่อมาได้มีการสอบ-

-
- ๑ สมบูรณ์ อานิกวงศ์ชัย, การปกครองและการบริหารราชการกรุงเทพมหานคร, หน้า ๗
 - ๒ พระราชบัญญัติจัดตั้งเทศบาลนครกรุงเทพฯ พ.ศ. ๒๔๗๕, มาตรา ๒.
 - ๓ เทศบาลนครกรุงเทพฯ ในรอบ ๒๑ ปี (พ.ศ. ๒๕๐๑) (ไม่ทราบแหล่งพิมพ์) หน้า ๕๒-๕๓.
 - ๔ พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๔๕๖, มาตรา ๕๖, ๕๗

บรรจุงารารการพรอมกัมีเอนกกิจการบางอยางมาจัดทำ เชน งานบางอยางในกรมสารารงสุช-
การประปา คำรวจ การคัมเพลิงฯ ภายหลังกงานบางอยางก็ถูกโอนให้หน่วยราชการอื่นคำเป็น
การแทน

การบริหาร เทศบาลนครกรุงเพศเคยอยู่ภายใต้การดูแลของกระทรวงมหาดไทยโดย-
ตรง ๓ ครั้ง คือระหว่าง พ.ศ. ๒๔๘๖ - ๒๔๘๗ พ.ศ. ๒๔๙๖ - ๒๔๙๘ และ พ.ศ. ๒๕๐๒
- ๒๕๑๑ โดยให้เหตุผลว่า เทศบาลนครกรุงเพศมีความสำคัญ มีหน้าท้รับผิดชอบมาก เป็นท้ตง
ของนครหลวง แต่คอดมากไค้โอนให้อยู่ในความควบคุมของผูวราชการจังหวัดพระนครตามเดิม
เพราะเห็นว่าการปกครองส่วนภูมิภาคกับท้องถิ่นควรเกี่ยวพันกันอยางใกล้ชิด^๒

เทศบาลนครธนบุรีไค้จัดตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๙ มีอาณาเขตเมื่อเริ่มตั้ง ๔๗ ตารางก
ิโลเมตร และมีการขยายออกไปอีก ๒ ครั้ง ใน พ.ศ. ๒๔๙๘ และ พ.ศ. ๒๕๐๙ ไค้เพิ่มอำนาจ
ต่าง ๆ เชนเดียวกับเทศบาลนครกรุงเพศ^๓

นอกจากรูปเทศบาลแล้ว ในกรุงเพศมหานครเดิมน้มีหน่วยการปกครองท้องถิ่นอีก คือ
เมืองคการบริหารสวนจังหวัดและสุขาภิบาลอีก ๑๑ แห่ง รวมทั้งมีการปกครองส่วนภูมิภาค คือมี
จังหวัดและอำเภอ แต่ละหน่วยงานทางบริหารราชการของตนทำให้เกิดความสับสนว้ซ้อนไม่
ประสานงานกัน ซาคประสิทธิภาพ ดังนั้นต่อมาจึงไค้ให้อธิบดีกรมการปกครองทดลอง คำรง
ตำแหน่งนายกเทศมนตรีของเทศบาลทั้งสองพรอมกันและให้เทศบาลทั้งสองเสนอเรื่องตอกรม -

๑. ไปรคคู ชิต ตั้งธรรม, บันทึกแสดงกิจการในหน้าที่และการแก้ไขสิ่งบกพรองเรื่อง
การวิจัยผลการปฏิบัติงานของเทศบาลนครกรุงเพศ (โรเนียว), หน้า ๗ - ๘. หรือ สมบูรณ์
อานิกวงศชัย, การปกครองและการบริหารราชการกรุงเพศมหานคร, หน้า ๗. และคู้ใน เทศ
บาลนครกรุงเพศ, ที่ระลึกวันคล้ายวันสถาปนาเทศบาลนครกรุงเพศครบรอบ ๓๐ ปี (พระนคร :
โรงพิมพ์สวนทองดิน, ๒๕๑๐), หน้า ๑๗๕.

๒. ชิต ตั้งธรรม, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓. และเทศบาลนครกรุงเพศในรอบ ๒๑ ปี,
หน้า ๘๗ - ๘๘.

๓. พระราชบัญญัติจัดตั้งเทศบาลนครธนบุรี พ.ศ. ๒๔๗๙.

การปกครองโดยตรง รูปการปกครองดังกล่าวได้ใช้เรื่อยมาในระหว่างประกาศใช้กฎอัยการศึก และภายใต้การปกครองของคณะปฏิวัติ โดยสมาชิกสภาเทศบาลและคณะเทศมนตรีที่มาจาก การแต่งตั้งจนกระทั่งเมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๑๑ จึงมีการ เลือกลงสมาชิกสภาท้องถิ่นตามเดิมและเมื่อมีการปฏิวัติใน พ.ศ. ๒๕๑๔ คณะเทศมนตรี และ สภาเทศบาลก็ยังปฏิบัติหน้าที่ตามเดิมจนมีการจัดตั้งนครหลวงกรุงเทพธนบุรีขึ้น

๒. การปกครองนครหลวงกรุงเทพธนบุรี

กรุงเทพมหานครเป็นศูนย์กลางของประเทศไทยทั้งเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ปัญหาที่เกิดขึ้นจึงมีความซับซ้อนต้องใช้เทคนิคแก้ไข การดำเนินการแก้ไขในท้องถิ่นขาด ประสิทธิภาพเนื่องจากมีหน่วยงานที่รับผิดชอบกระจัดกระจาย ทำงานซ้ำซ้อนไม่ประสานกัน

แนวทางการแก้ไขคือรวมหน่วยการปกครองรูปต่าง ๆ เข้าด้วยกันเป็นองค์กรเดียว เพื่อสะดวก รวดเร็วและประสานงานกันได้ดียิ่งขึ้น และเพื่อให้งานดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ในระหว่าง พ.ศ. ๒๕๐๖ - ๒๕๐๗ รัฐบาลขณะนั้นได้ตั้งคณะกรรมการพิจารณากฎหมายบริหาร ราชการนครหลวงกรุงเทพ แต่ก็มีใญ่ถูกนำมาใช้เพราะไม่สามารถตกลงใจว่าผู้ว่าราชการกับ นายกเทศมนตรีควร เป็นบุคคลคนเดียวกันหรือไม่ และควรใช้ระบบแต่งตั้งหรือเลือกตั้ง

เมื่อมีการปฏิวัติโดยจอมพลถนอม กิตติขจร ใน พ.ศ. ๒๕๑๔ จึงได้มีความคิดปรับปรุงการบริหารราชการกรุงเทพ ธนบุรีใหม่ เพื่อรักษาเสถียรภาพของรัฐบาล เพราะขณะนั้น พรรคประชาธิปไตยฝ่ายค้านคุมอำนาจในท้องถิ่นอยู่ ประกอบกับการปกครองท้องถิ่นของพรรคตั้ง-

๑ สมจิต สุคนธสวัสดิ์, กรุงเทพมหานคร: อดีต ปัจจุบัน อนาคต, หน้า ๓๔ - ๓๐.

๒ ประมวล รุจนเสรี, ทัศนคติของประชาชนที่มีต่อเทศบาลนครกรุงเทพ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๐๘), หน้า ๘๗ -

๓ "คำสั่งกองบัญชาการคณะปฏิวัติ ที่ ๒๐/๒๕๐๑ ลงวันที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๐๑ และ คำสั่ง ที่ ๒๖/๒๕๐๑ ลงวันที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๐๑, รัฐสภาสาร ๗ (มีนาคม ๒๕๐๒) โปรดอยู่ใน สยามรัฐ ฉบับวันที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๐๓, หน้า ๑.

๔ โปรดอยู่ใน อิทธิวิทย์ สุพรรณเกตุสัช, เทศบาลนครหลวง: การศึกษามูลเหตุของการจัดตั้งรูปแบบและปัญหาการบริหาร, หน้า ๒๗ - ๒๘ และ ๑๔๐ - ๑๔๑.

กล่าวในเทศาภิบาลทั้งสองมีความขัดแย้งกันจนถึงมีการตั้งคณะกรรมการพรรคเข้าควบคุมการบริหารในท้องถิ่น นอกจากนั้นคณะปฏิวัติของการสร้างภาพพจน์ว่าการปฏิวัตินำมาสู่ความเปลี่ยนแปลงที่ก้าวหน้า

ดังนั้น จึงออกประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๒๔ และ ๒๕ เมื่อวันที่ ๒๑ ธันวาคม ๒๕๑๔ รวมจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรีเข้าด้วยกันเป็น "นครหลวงกรุงเทพธนบุรี" โดยให้เหตุผลว่า

๑. จังหวัดทั้งสองมีความเกี่ยวพันกันในด้านประวัติศาสตร์และการปกครองอยู่แล้ว
 ๒. การประกอบอาชีพของประชาชนดำเนินไปในลักษณะ เป็นจังหวัดเดียวกัน
 ๓. หน่วยงานราชการบางหน่วยได้ดำเนินการร่วมกันอยู่แล้ว เช่น การทะเบียนบางอย่าง
- ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงได้มีการรวมจังหวัดทั้งสองเข้าด้วยกันเพื่อเป็นการประหยัดและให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพ เกิดความเจริญ ความสะดวกแก่ประชาชน และเพื่อให้รูปการปกครองสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น ส่วนประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ ๒๕ เป็นการรวมเทศบาลนครกรุงเทพและเทศบาลธนบุรีเข้าด้วยกันเป็นเทศบาลนครหลวงอยู่ภายใต้การควบคุมของกระทรวงมหาดไทยโดยตรง

แต่รูปการปกครองตามประกาศของคณะปฏิวัตินี้ดังกล่าวยังมิได้เป็นการแก้ไขปัญหาพื้นฐานอย่างแท้จริง เพราะการปกครองยังคงอยู่ในลักษณะเดิมเพียงแต่มารวมเอา ๒ จังหวัดเข้าด้วยกันเท่านั้น นครหลวงที่ตั้งใหม่ยังคงเป็นราชการส่วนภูมิภาคและมีฐานะ เป็นจังหวัดจังหวัดหนึ่งโดยผู้ว่าราชการนครหลวงกรุงเทพธนบุรีทำหน้าที่บริหารราชการส่วนภูมิภาค คือที่เป็นกิจการส่วนจังหวัดและเป็นนายกเทศมนตรีเทศบาลนครหลวงในฐานะราชการส่วนท้องถิ่นด้วย ผู้ว่าราชการมาจากการแต่งตั้งและเป็นข้าราชการกระทรวงมหาดไทย สำหรับสมาชิกสภานครหลวงกรุงเทพ

๑ "ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๒๔ และฉบับที่ ๒๕" ราชกิจจานุเบกษา ๘๘ (๒๑ ธันวาคม ๒๕๑๔) และคำชี้แจงของกองบัญชาการคณะปฏิวัติ เรื่องการจัดตั้งนครหลวงและเทศบาลนครหลวงต่อท้ายประกาศคณะปฏิวัติ ลงวันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๑๔.

ธนบุรี และสมาชิกสภาเทศบาลนครหลวง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้แต่งตั้งตาม
ที่เห็นควร

๓. การปกครองกรุงเทพมหานครตามประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๓๓๕

กฎหมายที่สำคัญอันเป็นที่มาของ "กรุงเทพมหานคร" ได้แก่ ประกาศของคณะปฏิวัติ
ฉบับที่ ๓๓๕ ซึ่งประกาศใช้เมื่อวันที่ ๑๓ ธันวาคม ๒๕๑๕ หลังจากได้รวมจังหวัดทั้งสอง และ
เทศบาลทั้งสองเข้าด้วยกันประมาณ ๑ ปี กฎหมายฉบับนี้เป็นกฎหมายหลักที่ได้กำหนดรูปการปก
ครองและการบริหารของกรุงเทพมหานคร โดยกล่าวถึง ฐานะ การจัดระเบียบบริหารราชการ
อำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบของฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติ การแบ่งส่วนราชการรายได้
รายจ่าย การโอนบุคคล และทรัพย์สินจากหน่วยการปกครองเดิมตลอดจนถึงวิธีดำเนินการในระ
ยะแรกที่ได้มีการจัดตั้งกรุงเทพมหานครไว้

ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ ๓๓๕ นี้ ได้บัญญัติเรื่องเกี่ยวกับกรุงเทพมหานคร ในสา
ระสำคัญไว้ดังนี้ ๒

๓.๑ ฐานะ กฎหมายฉบับนี้ได้กำหนดฐานะของกรุงเทพมหานคร ให้เป็น
"จังหวัด" และให้เขตท้องที่ตามพื้นที่นครหลวงกรุงเทพธนบุรีมีอยู่ในขณะใช้กฎหมายฉบับนี้ (กล่าว
ง่าย ๆ ก็คือ หมายถึงเขตท้องที่ของจังหวัดพระนคร และจังหวัดธนบุรี เดิมนั่นเอง) อย่างไรก็ตาม
ก็ตามการที่กฎหมายกำหนดให้กรุงเทพมหานครมีฐานะเป็นจังหวัดนั้น ย่อมก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยว
กับการปกครอง กล่าวคือ แทนที่จะพิจารณาว่ากรุงเทพมหานครเป็นการปกครองรูปนครหลวงกลบ
ทำให้กรุงเทพมหานครต้องผูกพันกับระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้จะ
เห็นได้ว่า การแบ่งส่วนราชการกรุงเทพมหานครนั้น นอกจากจะประกอบด้วยส่วนราชการต่างๆ
แล้ว ยังประกอบด้วย "ฝ่ายราชการส่วนภูมิภาค" ซึ่งประกอบด้วย อัยการจังหวัดมีนบุรี สัสดี

๑ คู่มือเคราะห์ใน หลวงนฤกิจบริหาร, คำบรรยายการจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน,
หน้า ๒๓๕-๒๓๖ และ "การแต่งตั้งสมาชิกสภาเทศบาลนครหลวงฯ" สยามรัฐ (๒๒ ธันวาคม ๒๕๑๕): ๑, ๑๖

๒ ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๓๓๕ ลงวันที่ ๑๓ ธันวาคม ๒๕๑๕.

สัตว์แพทย อนามัย สรรพากรฯ อย่างไรก็ตามมีข้อที่น่าสังเกตคือ แม้กฎหมายจะมีใ้กกำหนดให้กรุงเทพมหานครมีฐานะเป็นเทศบาล แต่กกำหนดให้วุฒาราชการกรุงเทพมหานครมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายเทศบาล สุขาภิบาล และกฎหมายอื่น ๆ

๓.๒ ฝ่ายบริหาร กฎหมายกำหนดให้วุฒาราชการกรุงเทพมหานคร เป็นข้าราชการการเมือง ซึ่งแต่งตั้งและถอดถอนโดยมติของคณะรัฐมนตรี วุฒาราชการกรุงเทพมหานครทำหน้าที่เป็นหัวหน้าฝ่ายบริหารของกรุงเทพมหานครในลักษณะที่มีอำนาจมาก กล่าวคือ ไม่อยู่ภายใต้การควบคุมของสภากรุงเทพมหานคร แต่ขึ้นอยู่กับนายกรัฐมนตรี คณะรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

๓.๓ ฝ่ายนิติบัญญัติ ตามกฎหมายกำหนดให้สภาทำหน้าที่เป็นฝ่ายนิติบัญญัติ โดยประกอบด้วยสมาชิก ๒ ประเภท คือ ประเภทแรกเป็นสมาชิกที่ประชาชนเลือกตั้ง จากเขตต่าง ๆ เขตละหนึ่งคน ประเภทที่สอง เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยแต่งตั้ง มีจำนวนเท่ากับเขตในกรุงเทพมหานคร สมาชิกทั้งสองประเภทอยู่ในตำแหน่งคราวละ ๔ ปี และเฉพาะ ๔ ปีแรกของการจัดตั้งกรุงเทพมหานคร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยจะแต่งตั้งสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร แทนการเลือกตั้ง

๓.๔ ข้าราชการหรือลูกจ้าง ในการปฏิบัติราชการประจำของกรุงเทพมหานคร นั้น มีปลัดกรุงเทพมหานคร เป็นข้าราชการประจำชั้นสูงสุด มีหน้าที่รับผิดชอบควบคุมข้าราชการประจำกับเร่งรัดผลการปฏิบัติราชการของหน่วยงานต่าง ๆ ของกรุงเทพมหานคร และเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการ รองจากวุฒาราชการกรุงเทพมหานคร และอาจมีรองปลัดกรุงเทพมหานคร ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยในการปฏิบัติงานก็ได้ นอกจากนี้ตามประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๓๓๕ กำหนดให้โอนข้าราชการ พนักงานและลูกจ้าง ขององค์การบริหารนครหลวงกรุงเทพมหานคร เทศบาลนครหลวง และสุขาภิบาล ในเขตนครหลวงกรุงเทพมหานคร ไปเป็นข้าราชการหรือลูกจ้าง ของกรุงเทพมหานคร และให้บุคคลเหล่านี้ปฏิบัติงานของกรุงเทพมหานครตามที่เคยปฏิบัติ

๓.๕ การจัดระเบียบราชการ ในระยะแรกกำหนดให้แบ่งส่วนราชการในกรุงเทพมหานคร ดังนี้:-

- ก. สำนักเลขาธิการผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร
- ข. สำนักงานปลัดกรุงเทพมหานคร
- ค. หน่วยงานที่เรียกชื่ออย่างอื่น

ต่อมาได้มีการปรับปรุงใหม่ แบ่งออกเป็นส่วนราชการต่าง ๆ ดังนี้:-

๑. สำนักเลขาธิการผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร
๒. คณะที่ปรึกษาในนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร
๓. สำนักงานปลัดกรุงเทพมหานคร
๔. สำนักแพทย์และอนามัยกรุงเทพมหานคร
๕. สำนักโยธากรุงเทพมหานคร
๖. เขต โดยถือเอาเขตท้องที่อำเภอ (เดิม) เป็นหลัก

เมื่อพิจารณาตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ ๓๓๕ แล้วจะเห็นได้ว่าการจัดตั้งกรุงเทพมหานครโดยวิธีการกำหนดใหม่ให้หน่วยการปกครองเพียงหน่วยเดียวรับผิดชอบก็เพื่อแก้ไขปัญหาของเขตนครหลวง ซึ่งเกิดจากการมีหน่วยการปกครองท้องถิ่นมากเกินไป โดยเหตุนี้กฎหมายดังกล่าวจึงได้กำหนดให้กรุงเทพมหานครมีอำนาจหน้าที่ตลอดเขตนครหลวงกรุงเทพมหานครบุรี ซึ่งเท่ากับเป็นการผนวกเขตพื้นที่ที่อยู่ในความรับผิดชอบของสุขาภิบาลและองค์การบริหารนครหลวงกรุงเทพมหานครเข้าไว้ด้วย

การจัดระเบียบการปกครองและการบริหารของกรุงเทพมหานครในปัจจุบัน

การจัดตั้งกรุงเทพมหานครตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ ๓๓๕ แม้ว่าจะมีความก้าวหน้าอยู่มากที่พยายามจะตั้งองค์กรปกครองเพียงองค์กรเดียว เพื่อดำเนินการในชุมชนที่มีความเกี่ยวพันกัน เพื่อประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และประหยัด แต่อย่างไรก็ตาม การใหญ่ปกครองมาจากการแต่งตั้ง อาจจะไม่สามารถตรงความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นเท่าที่ควร และยังเป็นการไม่สอดคล้องกับหลักการปกครองตนเอง ดังนั้นหลังจากมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๖ และมีสภานิติบัญญัติแห่งชาติชุดใหม่ประกอบกับความตื่นตัวทางการเมืองของประชาชน มีมากขึ้น จึงมีการเสนอแก้ไขการปกครองกรุงเทพมหานครให้เป็นการ-

ปกครองกรุงเทพมหานคร ให้เป็นการปกครองตนเองของประชาชนอย่างแท้จริง โดยเสนอ
 ร่างกฎหมายเข้าสู่สภา ๓ ฉบับ มีหลักการคล้ายคลึงกันคือให้องค์กรปกครองท้องถิ่นที่ผู้บริหาร
 มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง
 ได้^๑

จากการพิจารณาของสภานิติบัญญัติแห่งชาติเห็นว่า วิธีการรวมหน่วยงานปกครองเป็น
 หน่วยเดียวมีอำนาจหน้าที่ครอบคลุมทั่วไป เป็นหลักการที่แตกต่างจะนำเอาวิธีการแบบเทศบาล
 คือคณะเทศมนตรีมาจากสภาเทศบาล ทำให้การบริหารงานขาดเสถียรภาพไม่สามารถวางแผน
 ระยะยาวได้ และยังขาดประสิทธิภาพด้วย^๒ จึงสมควรให้ฝ่ายบริหารมาจากการเลือกตั้งโดย
 ตรง เช่นเดียวกับฝ่ายนิติบัญญัติ อันจะทำให้ฝ่ายบริหารมีเสถียรภาพในการปฏิบัติงานมากขึ้น มี
 ความมั่นใจในการดำเนินงานตามนโยบายที่ให้กับประชาชน รวมทั้งฝ่ายบริหารจะมีความเข้าใจ
 ในปัญหาทาง ๆ ของท้องถิ่นยิ่งขึ้น ในการที่ให้เลือกตั้งฝ่ายบริหารโดยตรงยังจะเป็นการสอด-
 คลองกับรัฐธรรมนูญ ที่กำหนดให้ประชาชนเป็นผู้เลือกผู้บริหารท้องถิ่นเอง ก็จะเป็นการทดลอง
 ระบบปกครองแบบใหม่ให้อำนาจแก่ฝ่ายบริหารใหม่มีประสิทธิภาพมากกว่าการเนรบบการวาง-
 คุ้ยอำนาจ ซึ่งมักจะมีผู้กล่าวหาว่า การทำงานขาดประสิทธิภาพ การที่ผู้บริหารมาจากการ
 เลือกตั้งทั้งกรุงเทพมหานคร ย่อมจะเป็นตัวแทนของประชาชนอย่างแท้จริง สภานิติบัญญัติจึงได้
 ผ่านพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๑๘ ให้มีผลบังคับใช้เมื่อ
 วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๘ อันเป็นพระราชบัญญัติที่ยังคงใช้อยู่ในปัจจุบัน^๓

๑ รายงานการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติทำเนียบที่รัฐสภา ครั้งที่ ๒๖ วันที่ ๑๐
 มกราคม ๒๕๑๘, ตั้งแต่วันที่ ๕ เป็นต้นไป

๒ อ่างมัตที่ประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติแห่งประเทศไทย ครั้งที่ ๑๕ พ.ศ. ๒๕๑๗.

๓ ก. ไปรกดูรายละเอียดจากรายงานการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ทำเนียบที่
 รัฐสภา ครั้งที่ ๒๖ วันที่ ๑๐ มกราคม ๒๕๑๘, ตั้งแต่วันที่ ๕. ครั้งที่ ๓๐ วันที่ ๒๒ มกราคม -
 ๒๕๑๘, หน้า ๕๑. เป็นต้นไป และครั้งที่ ๓๑ วันที่ ๒๓ มกราคม ๒๕๑๘, หน้า ๑๐ - ๓๓.

ข. ขณะนี้ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมจนถึง ฉบับที่ ๕ พ.ศ. ๒๕๒๓ แล้ว.

ต่อมาภายหลังได้มีการเสนอกฎหมายขอแก้ไขใหม่บริหาร คือผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครมาจากการแต่งตั้งของสภากรุงเทพมหานคร เพื่อไม่ให้ฝ่ายบริหารมีอำนาจเกินไปจนเป็นเผด็จการ แต่ร่างกฎหมายดังกล่าวยังไม่ผ่านสภาผู้แทนราษฎร ก็มีการยุบสภาผู้แทนราษฎรเสียก่อนเมื่อวันที่ ๑๒ มกราคม พ.ศ. ๒๕๑๕ และหลังจากที่มีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการ และรองผู้ว่าราชการ และสมาชิกสภากรุงเทพมหานครแล้ว มีผู้เสนอแยกกรุงเทพมหานครออกจากกรุงเทพมหานคร โดยเห็นว่า กรุงเทพมหานครเป็นเมืองในประวัติศาสตร์เก่าแก่ และมีความสำคัญประกอบกับพื้นที่ของกรุงเทพมหานครปัจจุบันมีพื้นที่กว้างขวางมากไม่สามารถจัดการดูแลได้ทั่วถึง แต่ร่างกฎหมายดังกล่าวยังไม่ผ่านจากสภาผู้แทนราษฎรก็มีการยุบสภาเสียก่อน เช่นเดียวกัน

๑. ลักษณะทั่วไป

ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๑๘ ได้กำหนดหลักการสำคัญที่สอดคล้องกับหลักการปกครองตนเองของท้องถิ่นไว้มากกว่าการปกครองท้องถิ่นรูปแบบอื่น ๆ โดยเฉพาะการที่กำหนดให้ฝ่ายบริหารมาจากการเลือกตั้งจากประชาชนโดยตรง ซึ่งเป็นปรากฏการณ์แรกในประวัติศาสตร์การปกครองของไทย

๑ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎรสามัญ สมัยที่ ๒ ครั้งที่ ๑๖/๒๕๑๘ วันที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๕๑๘, หน้า ๔๒ - ๔๔.

๒ โปรดดู รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎรสามัญ สมัยที่ ๒ ครั้งที่ ๑๖/๒๕๑๘, วันที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๑๘, หน้า ๖๘ - ๘๓. และครั้งที่ ๑๘/๒๕๑๘ วันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๑๘, หน้า ๕๐ - ๑๒๑.

๓ ก.โปรดดู "พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๑๘", ราชกิจจานุเบกษา ๘๖ (๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๘).

ข. พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๑๘ ถือเป็นกฎหมายฉบับแรกที่ให้กำเนิดกรุงเทพมหานครในปัจจุบันโดยแท้ ดังนั้นในส่วนนี้จึงจะพิจารณาสาระสำคัญของกฎหมายฉบับนี้โดยละเอียด ส่วนการแก้ไขเพิ่มเติมในฉบับต่อ ๆ มาจนถึงขณะนี้ เป็นฉบับที่ ๕ พ.ศ. ๒๕๒๓ แล้ว ถือว่าเป็นส่วนที่ปรับเปลี่ยนไปตามสภาพเหตุการณ์บ้านเมือง จึงจะไต่แยกส่วนไปกล่าวรวมกันในภายหลัง.

กรุงเทพมหานคร ตามกฎหมายฉบับนี้ฐานะเป็นทบวงการเมืองโดยเป็นราชการบริหารส่วนท้องถิ่นนครหลวง ซึ่งประกอบด้วยองค์กรสำคัญ ๒ องค์กร คือ^๑

๑. ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร
๒. สภากรุงเทพมหานคร

ในการนี้ได้แบ่งส่วนราชการออกเป็น ๕ ส่วน คือ สำนักงานเลขาธิการผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร สำนักงานเลขาธิการสภากรุงเทพมหานคร สำนักงานปลัดกรุงเทพมหานคร สำนักหรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่น ซึ่งเทียบเท่าสำนัก และเขต การบริหารมีผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ๑ คน และมีรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครอีก ๔ คน เป็นผู้ช่วย โดยมีปลัดกรุงเทพมหานคร เป็นผู้รับผิดชอบราชการประจำให้เป็นไปตามนโยบายของกรุงเทพมหานคร ควบคุมและติดตามผลการปฏิบัติงานและเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการ ลูกจ้างของกรุงเทพมหานคร ส่วนในระดับเขตมีหัวหน้าเขตเป็นหัวหน้ารับผิดชอบในเขตท้องที่ตามกฎหมายหรือที่ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร หรือปลัดกรุงเทพมหานครมอบหมาย^๒

ผู้ว่าราชการและรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครมาจากการเลือกตั้งเป็นคณะ โดยตรงจากประชาชน มีอำนาจหน้าที่คือ รับผิดชอบในการกำหนดนโยบายและบริหารราชการให้เป็นไปตามกฎหมายหรือตามที่รัฐบาลมอบหมาย มีอำนาจในการวางระเบียบ ข้อบัญญัติต่าง ๆ ทั้งคณะที่ปรึกษาหรือคณะกรรมการเพื่อปฏิบัติราชการ และมีอำนาจหน้าที่ตามที่กำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของราชการบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล สุขาภิบาล หรือเป็นผู้ว่าราชการจังหวัด - นายกเทศมนตรี เทศมนตรี คณะกรรมการสุขาภิบาลแล้วแต่กรณีโดยอนุโลม^๓ โดยอยู่ในตำแหน่งคราวละ ๔ ปี ถ้าตำแหน่งว่างลงเว้นแต่ออกตามวาระหรือมีประชามติให้ถอดถอนหรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย สั่งให้ออกให้รองผู้ว่าราชการฯ ในลำดับที่จัดไว้เข้าดำรงตำแหน่งแทนตามเวลาที่เหลือ เมื่อครบวาระต้องมีการเลือกตั้งใหม่ภายใน ๖๐ วัน แต่หาเหตุอื่น ๆ ต้อง

๑ พระราชบัญญัติเดียวกัน, มาตรา ๖, ๑๐.

๒ พระราชบัญญัติเดียวกัน, มาตรา ๑๑ - ๑๖.

๓ พระราชบัญญัติเดียวกัน, มาตรา ๑๘ - ๒๐.

เลือกตั้งภายใน ๕๐ วัน ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร และรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร จะดำรงตำแหน่งอื่นในราชการ รัฐวิสาหกิจหรือการพาณิชย์ที่กรุงเทพมหานครถือหุ้นฯ เว้นแต่ กฎหมายกำหนดอีกมิได้และจะคงไม่รับเงินหรือผลประโยชน์อื่นใด เว้นแต่เงินเดือน หรือตาม กฎหมายกำหนด^๒

ส่วนสภากรุงเทพมหานคร ประกอบด้วยสมาชิกที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนและอยู่ในตำแหน่งคราวละ ๔ ปี สภากรุงเทพมหานครจะทำหน้าที่เป็นฝ่ายนิติบัญญัติ และเป็นตัวแทนของประชาชน^๓

๒. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครกับสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร

๒.๑ การควบคุม

กรุงเทพมหานครมีสภากรุงเทพมหานครทำหน้าที่เป็นฝ่ายนิติบัญญัติ และผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครเป็นฝ่ายบริหาร โดยฝ่ายบริหารบริหารงานให้เป็นไปตามกฎหมายที่กำหนด ส่วนฝ่ายนิติบัญญัติทำหน้าที่ตราข้อบัญญัติให้เป็นไปตามอำนาจกรุงเทพมหานคร หรือตามที่กฎหมายให้อำนาจตราข้อบัญญัติได้^๔

สมาชิกสภากรุงเทพมหานคร หรือผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร เสนอที่มติเสนอข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร แต่หากเป็นข้อบัญญัติเกี่ยวกับการเงินสมาชิกสภากรุงเทพมหานครจะเสนอโต้กลับเมื่อมีคำรับรองจากผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร และข้อบัญญัติใดเมื่อสภากรุงเทพมหานครเห็นชอบแล้วจะต้องให้ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครลงนาม เพื่อประกาศใช้ ถ้าผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครไม่ลงนาม สภากรุงเทพมหานครจะนำร่างนั้นมาพิจารณาใหม่ได้เมื่อล่วงแล้ว ๓๐ วัน เว้นแต่ข้อบัญญัติการเงินนำมาพิจารณาได้ทันที และถ้าสภายืนยันในร่างเดิมไม่น้อย

๑ พระราชบัญญัติเดียวกัน, มาตรา ๒๗

๒ พระราชบัญญัติเดียวกัน, มาตรา ๒๘

๓ พระราชบัญญัติเดียวกัน, มาตรา ๓๖ - ๓๗ และ ๔๔

๔ พระราชบัญญัติเดียวกัน, มาตรา ๖๖, ๖๗, ๖๘

กว่าสามในสี่ของสมาชิกทั้งหมดให้ส่งให้ผู้วาราชการกรุงเทพมหานครลงนาม ถ้าผู้วาราชการ -
 กรุงเทพมหานครไม่ลงนามก็ให้ประธานสภากรุงเทพมหานครลงนามแทน เพื่อประกาศใช้ อนึ่ง
 ในกรณีที่ผู้วาราชการกรุงเทพมหานครไม่ส่งร่างขอมติญัตติไม่เห็นชอบด้วยกับสภากรุงเทพมหานคร
 ภายใน ๓๐ วัน ให้ถือว่าเห็นชอบด้วยและให้ประธานสภากรุงเทพมหานครลงนาม ส่วนร่างขอมติญัตติสภา -
 ไม่เห็นชอบด้วยให้ตกไป เว้นแต่ร่างขอมติญัตติประมาณที่จะต้องตั้งคณะกรรมการวิสามัญเฉพาะ
 กิจพิจารณาเสนอใหม่ ถ้าสภายังไม่เห็นชอบด้วยตามที่คณะกรรมการวิสามัญเสนอให้ผู้วารราชการ
 กรุงเทพมหานครลงนามในขอมติญัตตินั้น ประกาศใช้เมื่อสภากรุงเทพมหานครเห็นชอบด้วย

สภากรุงเทพมหานครมีอำนาจหน้าที่ควบคุมการบริหารงานได้ ๓ วิธีการ คือ

ก. การตั้งกระทู้ถาม สมาชิกสภากรุงเทพมหานครมีอำนาจตั้งกระทู้ถามผู้วาร -
 ราชการกรุงเทพมหานครเกี่ยวกับงานในหน้าที่ได้เพื่อจะไต่ทราบบและติดตามผล แต่ผู้วาราชการ
 กรุงเทพมหานครมีสิทธิจะไม่ตอบเมื่อเห็นว่าขอความนั้นไม่ควรเปิดเผยเพราะเกี่ยวกับความปลอด
 ภัย หรือประโยชน์ของกรุงเทพมหานคร^๑

ข. การเปิดอภิปรายทั่วไป สมาชิกสภากรุงเทพมหานครไม่น้อยกว่าหนึ่งในสาม
 ของสมาชิกทั้งหมด มีสิทธิเสนออนุัติขอเปิดอภิปรายทั่วไปได้ เพื่อให้ผู้วาราชการกรุงเทพมหานคร
 แถลงข้อเท็จจริงหรือเพื่อแสดงความคิดเห็นในปัญหาเกี่ยวกับการบริหารราชการ ญัตติดังกล่าว
 ให้เสนอต่อประธานสภาและผู้วาราชการกรุงเทพมหานครจะต้องตอบภายใน ๓๐ วัน เว้นแต่
 เห็นว่าไม่ควรเปิดเผย การอภิปรายนี้ไม่มีการลงมติ ทั้งนี้เพื่อให้สมาชิกได้ทราบข้อเท็จจริงใน
 การบริหาร^๒

ค. การแสดงประชามติ แนวารูปการปกครองกรุงเทพมหานครจะเป็นการแยก
 อำนาจกันระหว่างฝ่ายบริหารกับฝ่ายนิติบัญญัติเพื่อให้เกิดเสถียรภาพและบริหารได้โดยมีประสิทธิภาพ

๑ พระราชบัญญัติเดียวกัน, มาตรา ๗๒, ๗๔, ๗๕, ๗๖, ๗๗.
 ๒ พระราชบัญญัติเดียวกัน, มาตรา ๕๘, ๗๖, ๗๗.
 ๓ พระราชบัญญัติเดียวกัน, มาตรา ๕๘.

ภาพก็ตาม แต่ยังมีกลไกบางอย่าง เพื่อให้ฝ่ายบริหารปฏิบัติหน้าที่อย่างถูกต้องก็ การออกเสียงประชามติ

เมื่อเห็นว่าการราชการหรือรองผู้ว่าการกรุงเทพมหานครมีพฤติการณ์ฝ่าฝืนคำสั่งมึ่ รียบร้อย หรือไม่ปฏิบัติตามหน้าที่หรือมีความประพฤติซึ่งทำให้กรุงเทพมหานครเสียหายหรือเสื่อมเสีย สมาชิกสภากรุงเทพมหานครไม่น้อยกว่าสองในสามของสมาชิกทั้งหมดมีสิทธิเสนอญัตติให้สภามีมติให้ประชาชนออกเสียงแสดงประชามติ มติของสภาต้องได้คะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสามในสี่ของสมาชิกทั้งหมดและให้ปลัดกรุงเทพมหานคร เป็นผู้ดำเนินการให้ประชาชนออกเสียงแสดงประชามติตามมติของสภา ประชามตินั้นถือเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์

ขณะเดียวกัน ผู้ว่าการกรุงเทพมหานครมีอำนาจแนะนำ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยให้ยุบสภาเพื่อเลือกตั้งใหม่ได้ กรณีผู้ว่าการและรองผู้ว่าการกรุงเทพมหานครจะต้องพ้นจากตำแหน่งด้วย ผู้ว่าการและรองผู้ว่าการกรุงเทพมหานครมีสิทธิแถลงขอเท็จจริง หรือความกิดเห็นในที่ประชุมสภาได้ แต่ไม่มีสิทธิลงคะแนน

สภากรุงเทพมหานครมีอำนาจตั้งคณะกรรมการสามัญและคณะกรรมการวิสามัญเพื่อนำการหรือสอบสวนงานในหน้าที่ของกรุงเทพมหานครได้ หรือให้ขอปรึกษาขอเสนอแนะ ผู้ว่าการกรุงเทพมหานครมีสิทธิเสนอบุคคลเป็นคณะกรรมการวิสามัญประจำสภาได้แต่ไม่เกินกึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการในคณะและต้องพ้นจากตำแหน่งเมื่อผู้ว่าการฯ ที่เสนอขอต้องพ้นจากตำแหน่ง อนึ่ง งบประมาณของกรุงเทพมหานครต้องทำเป็นขอมัญญัติเพื่อให้สภาพิจารณาตกลง

จะเห็นว่าในด้านการควบคุม ทั้งฝ่ายสภากรุงเทพมหานครและผู้ว่าการกรุงเทพมหานคร

- ๑ พระราชบัญญัติเดียวกัน, มาตรา ๓๒.
- ๒ พระราชบัญญัติเดียวกัน, มาตรา ๔๓.
- ๓ พระราชบัญญัติเดียวกัน, มาตรา ๕๔.
- ๔ พระราชบัญญัติเดียวกัน, มาตรา ๖๐.
- ๕ พระราชบัญญัติเดียวกัน, มาตรา ๘๐.

มหานคร ต่างก็มีอำนาจควบคุมซึ่งกันและกัน เพื่อไม่ให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งใช้อำนาจเกินขอบเขต -
และเพื่อให้แต่ละฝ่ายปฏิบัติหน้าที่ตรงกับความต้องการของประชาชน

๒.๒ การร่วมมือกัน

ทั้งสภากรุงเทพมหานครและผู้บริหารกรุงเทพมหานครต่างมาจากการเลือกตั้งของประชาชนโดยตรง จึงมีการร่วมมือกัน เช่น การขอให้การประชุมสภาสมัยวิสามัญ การแสดงความคิดเห็นหรือแถลงข้อเท็จจริงในสภาของฝ่ายบริหาร นอกจากนี้ สมาชิกสภาก็สามารถให้ความคิดเห็นหรือนำเอาปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในท้องที่ให้ฝ่ายบริหารได้รับทราบอันเป็นการร่วมมือซึ่งกันและกัน

๓. ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกับกรุงเทพมหานคร

ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร ได้กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกับกรุงเทพมหานครไว้ ดังนี้

๓.๑ หน้าที่ราชการอื่นนอกจากที่พระราชบัญญัติหรือกฎหมายอื่นใดกำหนด ให้เป็นหน้าที่ของกรุงเทพมหานคร ถ้ากระทรวงใดเห็นควรส่งข้าราชการมาประจำเพื่อปฏิบัติหน้าที่ของกระทรวงทบวงกรมนี้ ก็ทำได้โดยตกลงกับกรุงเทพมหานคร ปัจจุบันมีงานสถิติและงานสรรพากรเท่านั้น

๓.๒ งบประมาณอุดหนุนของรัฐบาลให้ตั้งให้กรุงเทพมหานครโดยตรง ไม่ต้องผ่านกระทรวงมหาดไทยเหมือนท้องถิ่นอื่น

๓.๓ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยมีอำนาจและหน้าที่ควบคุมดูแลการปฏิบัติราชการของกรุงเทพมหานคร มีอำนาจสั่งสอบสวนข้อเท็จจริง ยับยั้งการปฏิบัติงานของกรุงเทพมหานครได้^๓

๑ พระราชบัญญัติเดียวกัน, มาตรา ๔๕.

๒ พระราชบัญญัติเดียวกัน, มาตรา ๔๖.

๓ พระราชบัญญัติเดียวกัน, มาตรา ๔๗.

๓.๘. ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครจะต้องบริหารงานตามนโยบายของนายกรัฐมนตรี
มนตรี คณะรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

๔. การควบคุมกรุงเทพมหานครอื่น ๆ

๔.๑. การบริหารบุคคล

ข้าราชการกรุงเทพมหานครเป็นข้าราชการอีกประเภทหนึ่ง ตามพระราชบัญญัติข้าราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๑๖ ที่กำหนดให้มีคณะกรรมการข้าราชการกรุงเทพมหานคร เรียกโดยย่อว่า ก.ก. เป็นองค์การบริหารบุคคลกลาง และมีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับอำนาจหน้าที่ของ ก.พ., อ.ก.พ.กระทรวง, อ.ก.พ.กรม ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๑๘ ออกกฎ ก.ก. ๑ คณะกรรมการดังกล่าวมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นประธาน รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย ๑ คนเป็นรองประธาน^๒ จึงเห็นว่ส่วนกลางยังมีอำนาจควบคุมอยู่ โดยเฉพาะการกำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยมีอำนาจหน้าที่ในส่วนเกี่ยวกับข้าราชการกรุงเทพมหานคร ตามกฎหมายที่กำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของนายกรัฐมนตรี

๔.๒. คานกฎหมายระเบียบแบบแผน

แม้ว่าจะมีฐานะเป็นทบวงการเมืองอิสระ แต่รัฐบาลส่วนกลางยังควบคุม เช่น การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ต้องทำเป็นพระราชบัญญัติ การตั้ง เปลี่ยนแปลง ยุบส่วนราชการให้ทำเป็นพระราชกฤษฎีกา ทำให้สภาและรัฐบาลสามารถเข้าควบคุมกรุงเทพมหานครได้^๓

๑ พระราชบัญญัติเดียวกัน, มาตรา ๑๔ - ๒๐ แก้ไขเพิ่มเติมโดยประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๒๔ (พ.ศ. ๒๕๒๐).

๒ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๑๖, มาตรา ๗.

๓ พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๑๘, มาตรา ๖.

๔.๓ คานบริหารราชการ

ก. ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบแบบแผนและตามที่รัฐบาลมอบหมาย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย โดยมติคณะรัฐมนตรีมีอำนาจสั่งให้ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร รองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครพ้นจากตำแหน่งได้เมื่อเห็นว่าไม่มีความเหมาะสมไม่ปฏิบัติตามหน้าที่^๑

ข. สภากรุงเทพมหานคร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยมีอำนาจสั่งยุบสภากรุงเทพมหานครตามคำแนะนำของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครได้ นอกจากนี้ยังห้ามสภากรุงเทพมหานครประชุมหารือในเรื่องนอกเหนือจากอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย ขอบัญญัติที่ออกมากจำกัดโทษห้ามมีโทษจำคุกเกิน ๑ เดือนหรือปรับไม่เกิน ๕,๐๐๐ บาทหรือทั้งจำทั้งปรับ^๒ ทำให้อำนาจหน้าที่ของสภากรุงเทพมหานครมีจำกัด

ค. การควบคุมในกิจการ กรุงเทพมหานคร เป็นหน่วยการปกครองท้องถิ่น ที่มีอำนาจอย่างจำกัดตามที่ รัฐบาลได้กำหนดไว้เท่านั้น จะนอกเหนือจากที่นั้นไม่โดยข้อยกเว้นอำนาจคือ ประเภทของกิจการ เช่น การรักษาความสะอาด การบำรุงและจัดทำทางคมนาคมฯ ตามกฎหมายระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานครหรือตามกฎหมายอื่นท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล สุขาภิบาล ฯลฯ นอกจากนั้น การจัดทำกิจการดังกล่าวจำกัดอยู่เฉพาะในเขตกรุงเทพมหานครนี้เท่านั้น เว้นแต่หาเห็นว่าการนั้นเป็นงานเกี่ยวเนื่องหรือเป็นประโยชน์แก่กรุงเทพมหานคร และสภากรุงเทพมหานครเห็นชอบ ได้รับความยินยอมจากท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยอนุมัติ จึงจะดำเนินการนอกเขตได้^๓

๔.๔ คานการเงินงบประมาณและรายได้

กรุงเทพมหานครมีรายได้จำกัดตามกฎหมายที่ให้อำนาจไว้ เช่น ภาษี ค่า

๑ พระราชบัญญัติเดียวกัน, มาตรา ๑๔, ๓๐, ๓๑.

๒ พระราชบัญญัติเดียวกัน, มาตรา ๔๓, ๔๖, ๒๗, ๓๐.

๓ พระราชบัญญัติเดียวกัน, มาตรา ๒๒, ๒๔.

ธรรมนิยมในบางประเภท คาบริการต่าง ๆ ซึ่งน้อยมากไม่เพียงพอในการดำเนินงานของขอ
เงินอุดหนุนจึงเป็นการให้รัฐบาลเข้ามาอำนาจควบคุม การเก็บภาษีมูลค่า

นอกจากนั้น รัฐบาลยังออกระเบียบต่าง ๆ เกี่ยวกับการเงินให้ท้องถิ่นโดยปฏิบัติ เช่น
การเบิกจ่ายเงิน การจัดซื้อวัสดุ ซึ่งในบางครั้งทำให้ไม่สามารถดำเนินงานทันเวลาที่

จะเห็นได้ว่าแม้ว่าโดยหลักการ กรุงเทพมหานครจะเป็นหน่วยงานเมืองที่มีความอิสระ
พอสมควร แต่ยังคงควบคุม กำกับจากรัฐบาลอยู่มากในหลาย ๆ ด้าน ทั้งนี้เนื่องจากทัศนคติ -
เก่า ๆ เกี่ยวกับการปกครองที่เห็นว่า ท้องถิ่นต่าง ๆ ยังไม่สามารถดำเนินการปกครองตนเอง
ได้ ประชาชนยังขาดความเข้าใจในการปกครองอย่างเพียงพอตนเอง ทั้ง ๆ ที่ผู้ศึกษาวิจัย -
เห็นว่า ปัจจุบันในท้องถิ่นหลายแห่ง ประชาชนสามารถปกครองตนเองได้แล้ว

การแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร (๒๕๑๘) จนถึงฉบับที่
๕ (๒๕๒๓)

เมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ.
๒๕๑๘ แล้ว ชาวกรุงเทพมหานครก็ได้มีโอกาสเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร และรอง
ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร พร้อมด้วยสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร^๒ เพียงครั้งเดียวเมื่อวันที่
๑๐ สิงหาคม ๒๕๑๘ ผลการเลือกตั้งปรากฏว่า นายธรรมนุญ เทียนเงิน และคณะได้รับ
ชัยชนะเขาเป็นผู้บริหารกรุงเทพมหานคร

๑ พระราชบัญญัติเดียวกัน, มาตรา ๘๑ - ๘๓.

๒ ไปรคกูรายละเอียดยจาก สุรพล สายพันธ์, "การมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง
ของประชาชนในกรุงเทพมหานคร : ศึกษาเฉพาะกรณีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร
รองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๑๘" "วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต แผนกวิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พ.ศ. ๒๕๑๘).

นายธรรมณู เทียนเงิน และคณะได้บริหารงานมาจนกระทั่งถึงวันที่ ๒๕ เมษายน-
๒๕๒๐ นายชานินทร์ กรัยวิเชียร นายกรัฐมนตรีในขณะนั้นได้อาศัยอำนาจตามธรรมนูญการปก
ครองมีคำสั่งนายกรัฐมนตรีที่ ๓/๒๕๒๐ ลงวันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๒๐ ให้นายธรรมณู เทียนเงิน
และคณะ พร้อมควยสมาชิกสภากรุงเทพมหานครพ้นจากตำแหน่ง เนื่องจากเกิดการขัดแย้งใน
คณะผู้บริหารอย่างรุนแรงจนอาจจะทำให้การบริหารราชการกรุงเทพมหานครเกิดความเสียหาย
ได้ และนายชานินทร์ กรัยวิเชียร ได้แต่งตั้งให้ นายชลอ ธรรมศิริ และคณะ เข้ามาบริหาร
งานกรุงเทพมหานครเป็นการชั่วคราว และให้มีการปรับปรุงการบริหารราชการกรุงเทพมหานคร
เสียใหม่ ภายใน ๒ ปี ซึ่งกรุงเทพมหานครก็ได้มีคณะผู้บริหารมาจากการแต่งตั้ง นับจากนั้น
เป็นต้นมาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน

การแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ.
๒๕๑๘ มีทั้งสิ้น ๔ ครั้ง ดังนี้

๑. เนื่องจากที่ได้มีการประกาศพระราชกฤษฎีกาให้เลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพ -
มหานคร และรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ซึ่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุง
เทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๑๘ ไม่ได้ให้อำนาจไว้จนเป็นการขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ มาตรา
๑๘๒ ก่อให้เกิดปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร และสมา
ชิกสภากรุงเทพมหานครว่าจะสมบูรณ์หรือไม่ จึงได้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติระเบียบบริหาร
ราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๑๘ นี้เป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ ๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๘ และ
เรียกว่าพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๑๘
โดยมีสาระสำคัญให้ยกเลิกพระราชกฤษฎีกาเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร และรองผู้ว่า
ราชการกรุงเทพมหานคร และกำหนดให้มีการเลือกตั้งขึ้นในวันที่ ๑๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๘
เพื่อเป็นการตัดปัญหาที่เกรงว่าจะเกิดขึ้นดังกล่าว

๑. วสันต์ ชันธุรกษ์ (ร.ค.อ.) ผู้รวบรวม, พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการ
กรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๑๘ (แก้ไขเพิ่มเติมสภาปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๑๘)
(กรุงเทพมหานคร : ชันธุรกษ์การพิมพ์ ๒๕๒๑), หน้า ๓๒ - ๓๓.

๒. เมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๕ โสภโชนคุณสมมติของผู้มีสิทธิรับเลือกตั้งเป็นคณะกรรมการกรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภากรุงเทพมหานครบางประการ และมีประเด็นเกี่ยวกับการดำรงตำแหน่งของคณะกรรมการกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีสาระสำคัญ คือ

ก. ห้ามมิให้สมาชิกสภา ซึ่งมีหน้าที่ในทางนิติบัญญัติ หรือเป็นผู้บริหารท้องถิ่น หรือสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภา ซึ่งมีหน้าที่ในทางนิติบัญญัติ หรือผู้บริหารท้องถิ่นสมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้อำนวยการกรุงเทพมหานครและรองผู้อำนวยการกรุงเทพมหานคร เว้นแต่สมาชิกสภาปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน

ข. เมื่อสมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้อำนวยการกรุงเทพมหานคร และรองผู้อำนวยการกรุงเทพมหานครแล้ว ห้ามมิให้สมัครเป็นสมาชิกสภากรุงเทพมหานครในเวลาเดียวกัน

ค. ผู้อำนวยการกรุงเทพมหานคร และรองผู้อำนวยการกรุงเทพมหานครต้องไม่รับเงินหรือประโยชน์ใด ๆ จากหน่วยราชการ หรือหน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือการพาณิชย์ของกรุงเทพมหานคร หรือบริษัทซึ่งกรุงเทพมหานครถือหุ้นเป็นพิเศษ นอกเหนือไปจากที่หน่วยราชการ หรือหน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ หรือการพาณิชย์ หรือบริษัท ปฏิบัติกับบุคคลอื่น ๆ ในธุรกิจการงานตามปกติ

๓. รัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร ได้ถูกปฏิบัติเมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๒๐ พลเอก เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ได้รับแต่งตั้งให้เป็นนายกรัฐมนตรี และได้มีการประกาศใช้ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ. ๒๕๒๑ โดยในส่วนที่เกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นได้กำหนดหลักการให้สมาชิกสภาท้องถิ่น คณะผู้บริหารท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่น ใหมมาจาก

๑. วสันต์ ธีรานุกฤษ (ร.ต.อ.) ผู้รวบรวม, พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๑๘ (แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ ๕ พ.ศ. ๒๕๒๓) (กรุงเทพมหานคร - นคร : ธีรานุกฤษการพิมพ์ ๒๕๒๓) หน้า ๘, ๑ และ ๑๗.

การเลือกตั้งเป็นหลัก เมื่อเป็นเช่นสภาพที่ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร และรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครชุกนายชลด ชรรณศิริ ซึ่งได้รับแต่งตั้งอยู่ในเวลานั้น จึงขัดกับหลักการในธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร รัฐบาลได้พิจารณาสถานการณ์ในขณะนั้นแล้ว เห็นว่าหากให้มีการเลือกตั้งคณะผู้บริหารกรุงเทพมหานครก็จะเกิดความไม่เรียบร้อย จึงได้เสนอให้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร เป็นฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๒๒) เมื่อวันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๒๒ ๑ ให้คณะผู้บริหารกรุงเทพมหานครชุกนายชลด ชรรณศิริ อยู่ในตำแหน่งต่อไป และให้มีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร รองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร ภายใน ๑ ปี (จะต้องมีการเลือกตั้งภายในวันที่ ๒๓ เมษายน ๒๕๒๓) และหากตำแหน่งคณะผู้บริหารกรุงเทพมหานครว่างลง ก่อนที่จะมีการเลือกตั้งก็ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย โดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งผู้เห็นสมควรเข้าดำรงตำแหน่งแทน เพียงเท่ากำหนดเวลาที่เหลืออยู่

๔. นายชลด ชรรณศิริ และคณะ ได้ลาออกจากตำแหน่งเมื่อวันที่ ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๒๒ ก่อนกำหนดการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร รองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร ซึ่งจะต้องใหม่ขึ้นภายในวันที่ ๒๓ เมษายน ๒๕๒๓ กระทรวงมหาดไทยจึงได้แต่งตั้ง นายเชาวนวัศ สุกลาภา และคณะ เข้ามารับบริหารงานแทน และในขณะเดียวกันนี้ รัฐบาลและกลุ่มการเมืองอื่น ๆ ได้เสนอให้มีการจัดระเบียบราชการของกรุงเทพมหานครใหม่ โดยรัฐบาลเสนอให้มีการจัดตั้งทบวงนครบาล และกลุ่มกิจสังคมเสนอให้มีการจัดตั้งกระทรวงนครบาล และกลุ่มประชากรไทยเสนอให้มีการเลือกตั้งคณะผู้บริหารกรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร ๒๕๑๘ แต่เนื่องจากการปรับปรุงดังกล่าวจำเป็นต้องใช้เวลานาน และใกล้เวลาที่คณะผู้บริหารกรุงเทพมหานครชุก นายเชาวนวัศ สุกลาภา จะครบในวันที่ ๒๓ เมษายน ๒๕๒๓

๑ "พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๒๒" ราชกิจจานุเบกษา ๔๖ (๒๓ เมษายน ๒๕๒๒).
 ๒ เช่น กลุ่มกิจสังคม และกลุ่มประชากรไทย .

รัฐบาลจึงได้เสนอพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร ฉบับที่ ๕ พ.ศ. ๒๕๒๓ โดยมีหลักการให้คณะผู้บริหารกรุงเทพมหานครชุกนายเซาวนวิศ สุกลาภา ดำรงตำแหน่งต่อไปอีกจนกว่าการปรับปรุงการจักระเบียบราชการของกรุงเทพมหานครขึ้นใหม่จะแล้วเสร็จ และในระหว่างนี้หากตำแหน่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร หรือรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครว่างลง ก็ให้คณะรัฐมนตรีพิจารณาแต่งตั้งจากผู้เห็นสมควร ซึ่งรัฐสภาให้ความเห็นชอบให้ประกาศใช้เป็นกฎหมายได้ จึงทำให้คณะผู้บริหารและสมาชิกสภากรุงเทพมหานครปัจจุบันที่อยู่ในตำแหน่งโคตลอกไปจนกว่าจะมีการปรับปรุงกฎหมายใหม่

รูปแบบโครงสร้างทางการบริหารของกรุงเทพมหานคร ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ในหัวข้อนี้จะกล่าวรายละเอียดของโครงสร้างและหน้าที่ของกรุงเทพมหานคร ตั้งแต่ครั้งยังเป็นเทศบาลจนถึงปัจจุบัน เป็นการแสดงให้เห็นถึงการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการบริหารกรุงเทพมหานครโดยตลอดมา ซึ่งจากการพิจารณาโดยใช้ลำดับเวลาเป็นเกณฑ์จะสามารถจำแนกขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการบริหารกรุงเทพมหานครได้ดังนี้

- ๑. โครงสร้างทางการบริหารของกรุงเทพมหานคร เมื่อครั้งเป็นเทศบาล
 - ๑.๑ โครงสร้างทางการบริหารของเทศบาลนครกรุงเทพ เมื่อแรกตั้งในปี

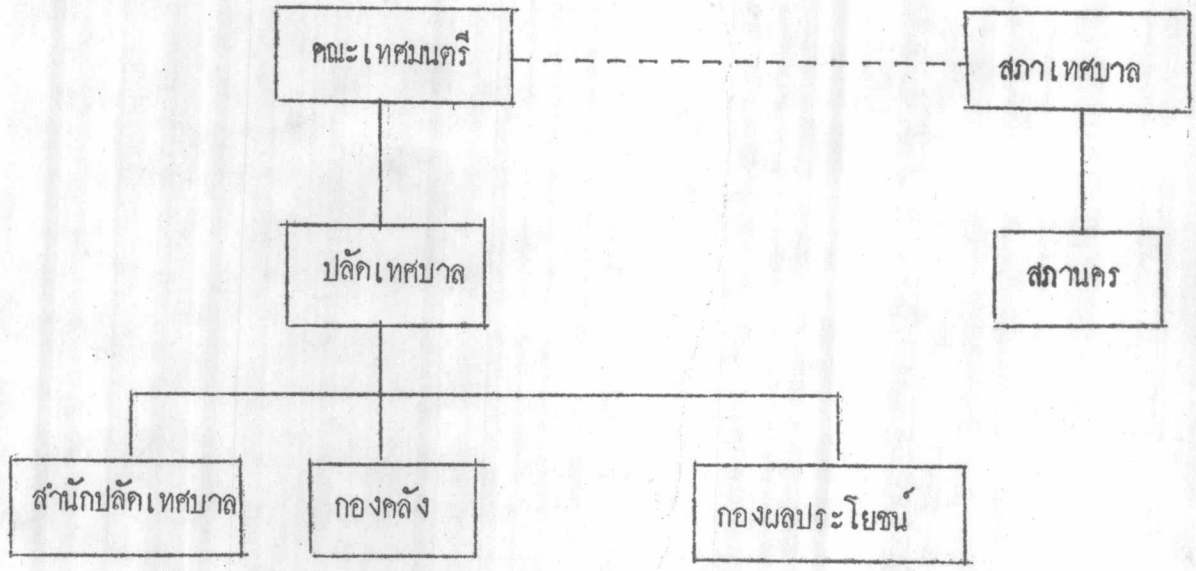
๒ พ.ศ. ๒๔๘๐

เทศบาลนครกรุงเทพเดิมเมื่อแรกตั้งมีองค์ประกอบ หรือโครงสร้างเหมือนกับเทศบาลทั่วไปในประเทศไทยในปัจจุบัน คือ มีคณะเทศมนตรีเป็นฝ่ายบริหาร โดยมีปลัดเทศบาลเป็นผู้รับผิดชอบในกิจการประจำ และมีสภาเทศบาลเป็นผู้ควบคุมการบริหาร (โปรดพิจารณาจากแผนภูมิที่ ๑ เมื่อแรกตั้ง)

๑ พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๒๓ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๙ ตอนที่ ๓๕ ลงวันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๒๓ .
 ๒ การพิจารณาในหัวข้อนี้ จะศึกษาเฉพาะเทศบาลนครกรุงเทพเป็นหลัก โดยถือว่าเทศบาลนครอื่นมีโครงสร้างเริ่มต้นที่เหมือนกัน และเช่นเดียวกับเทศบาลอื่น ๆ ทั่วประเทศ
 ๓ นันทกา สุประภาตะนันท์, "ขอควรรายเกี่ยวกับเทศบาลนครกรุงเทพ" เทศบาลนครกรุงเทพในรอบ ๒๐ ปี (พระนคร : ป.ป.ป., ๒๕๐๑) หน้า ๘๓ .

แผนภูมิที่ ๑

แผนภูมิแสดงโครงสร้างการบริหารของเทศบาลนครกรุงเทพเมื่อแรกตั้ง

หมายเหตุ สภานครก็คือ สำนักงานเลขานุการสภาเทศบาล

๑.๒ โครงสร้างการบริหารของเทศบาลนครกรุงเทพเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๑

ส่วนราชการของเทศบาลนครกรุงเทพได้ขยายตัวขึ้น โดยมีส่วนราชการใต้สังกัดของปลัดเทศบาลเพิ่มขึ้นอีกถึง ๓ เทศวั แต่ส่วนราชการทั้งหมดยังอยู่ใต้สายการบังคับบัญชาของปลัดเทศบาลโดยตรง ปลัดเทศบาลมีฐานะเป็นตัวกลางระหว่างคณะเทศมนตรีกับผู้ปฏิบัติการ โดยเสนอเพื่อส่งการไปยังคณะเทศมนตรี เมื่อคณะเทศมนตรี (หรือเทศมนตรี) ส่งการอย่างใดแล้ว ปลัดเทศบาลก็เป็นผู้ประสานงานการปฏิบัติงานนั้น โดยนำคำสั่งของคณะเทศมนตรี (หรือเทศมนตรี) ไปให้พนักงานใต้สังกัดปฏิบัติ และปลัดเทศบาลก็ส่งการเองในบางเรื่องที่ได้รับมอบอำนาจจากควย ซึ่งการแบ่งส่วนราชการของเทศบาลนครกรุงเทพในระยะนี้ปรากฏดังในแผนภูมิที่ ๒

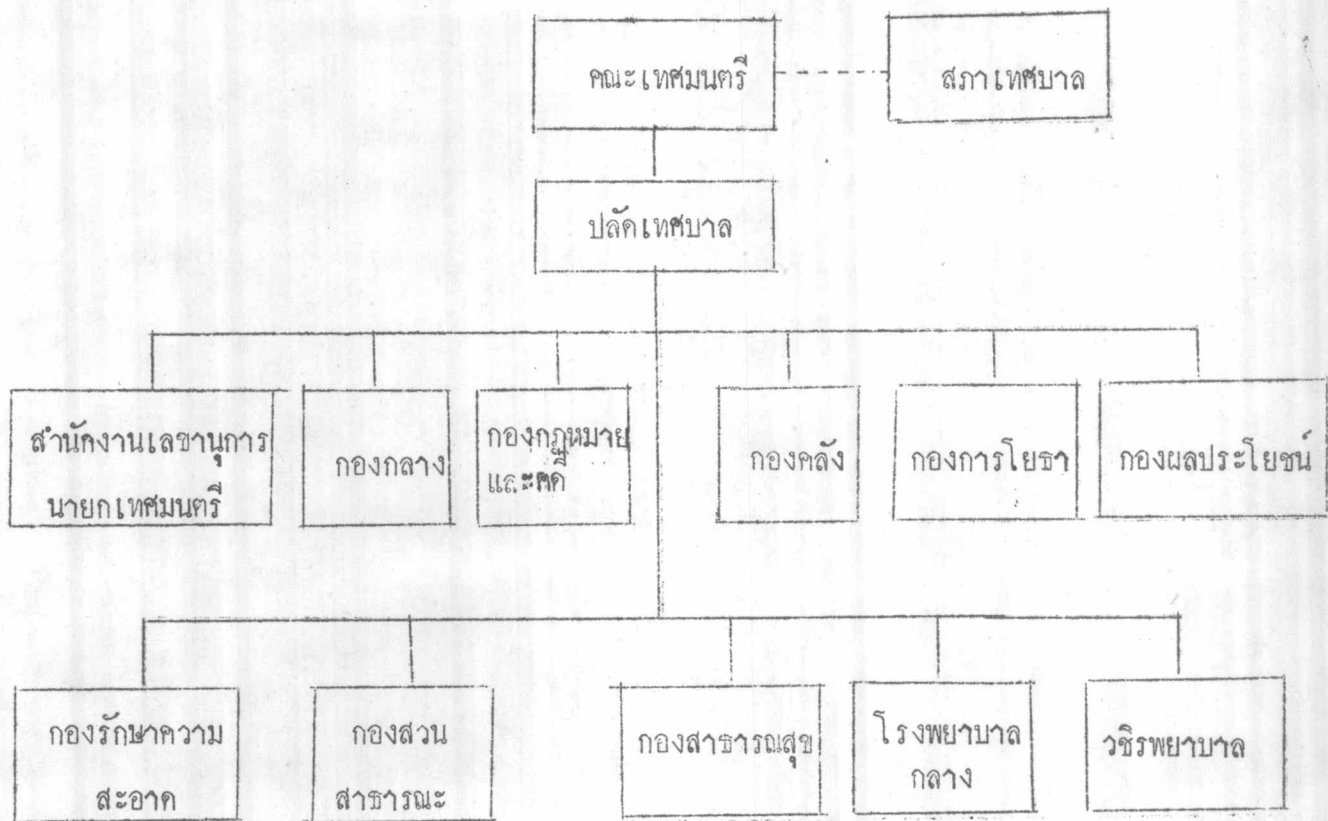
๑.๓ โครงสร้างการบริหารของเทศบาลนครกรุงเทพเมื่อปี ๒๕๑๐

ในช่วงปี ๒๕๑๐ เป็นต้นมา หน่วยงานของเทศบาลนครกรุงเทพได้ขยายตัวออกไปอย่างมาก มีการแบ่งส่วนราชการอย่างซับซ้อนขึ้นตามหน้าที่และจุมงหมาย โดยแบ่งออกเป็นฝ่ายต่าง ๆ ให้แต่ละฝ่ายมีหน้าที่รับผิดชอบในสายงานของตน เช่น ฝ่ายการโยธา - ฝ่ายการคลัง ฯลฯ ทุกฝ่ายจะอยู่ใต้อการบังคับบัญชาของปลัดเทศบาลโดยตรง แต่ละฝ่าย ก็จะประกอบด้วยกองต่าง ๆ จำนวนมากน้อยต่างกัน (โปรดดูแผนภูมิที่ ๓) และในปี พ.ศ. ๒๕๑๔ ก็ได้รวมเทศบาลกรุงเทพและเทศบาลธนบุรีเป็นเทศบาลนครหลวง ตามประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๒๔ และฉบับที่ ๒๕ ซึ่งมีลักษณะโครงสร้างโดยทั่วไปทางการบริหารเหมือนกับเทศบาลนครกรุงเทพ

๑ เนื่องจากรูปแบบการปกครองเทศบาลนครหลวงได้มีขึ้นในช่วงระยะเวลาอันสั้น (พ.ศ. ๒๕๑๔ - พ.ศ. ๒๕๑๕) แล้วได้เปลี่ยนรูปการปกครองการบริหารเป็นรูปกรุงเทพมหานคร ตามประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๓๓๕ ลงวันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๑๕ อีกทั้งเทศบาลนครหลวงก็มีโครงสร้างลักษณะการปกครองการบริหาร เหมือนกับรูปแบบของเทศบาลนครกรุงเทพ ความแตกต่างที่เห็นเป็นเพียงการรวมเทศบาลนครกรุงเทพและเทศบาลนครธนบุรีให้เข้าเป็นเทศบาลใหญ่ .

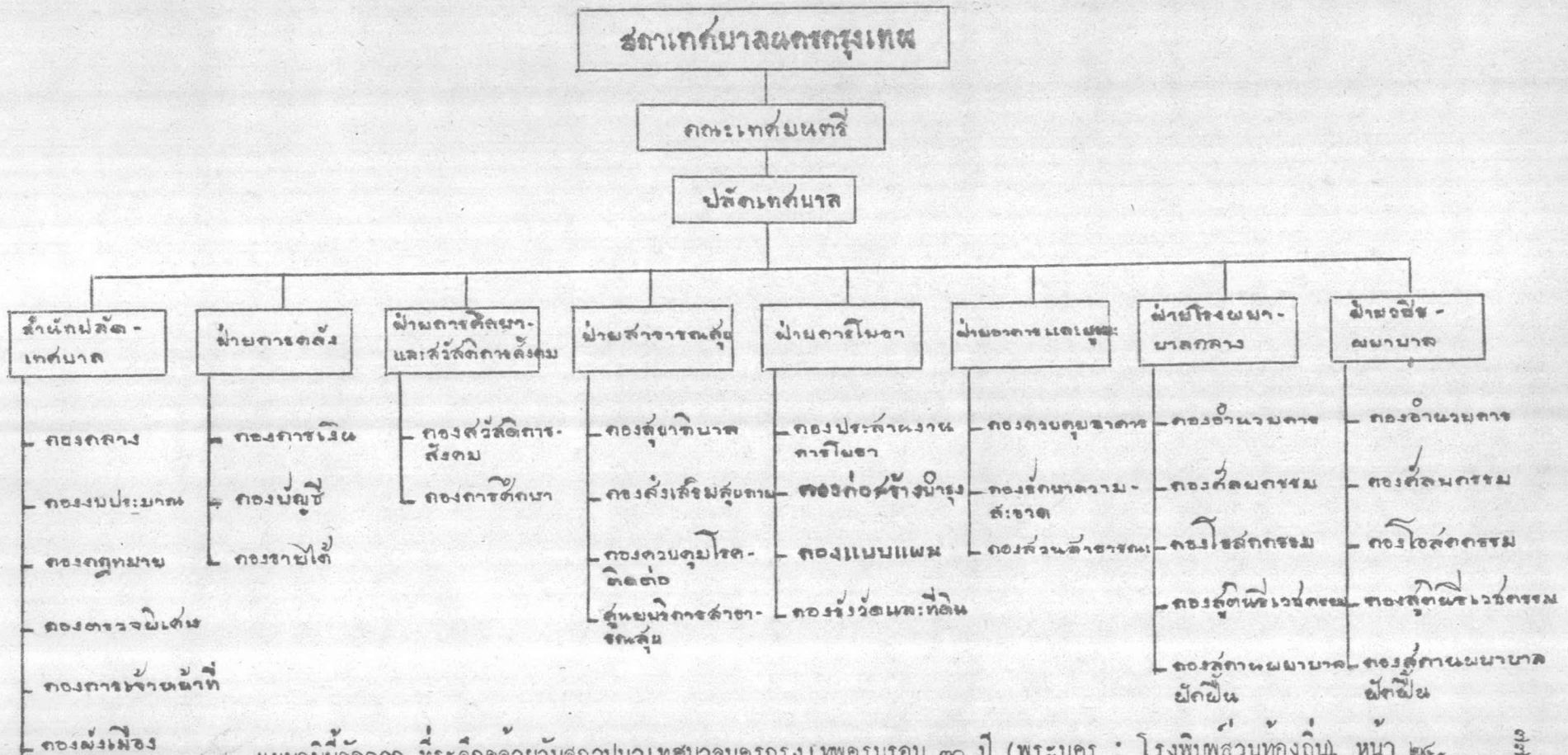
แผนภูมิที่ ๒

แผนภูมิแสดงการแบ่งส่วนราชการของเทศบาลนครกรุงเทพฯ ในปี ๒๕๐๑

แผนภูมิที่ ๓

แผนภูมิแบ่งส่วนงานเทศบาลนครกรุงเทพ

แผนภูมินี้คัดจาก ที่ระลึกคล้ายวันสถาปนาเทศบาลนครกรุงเทพครบรอบ ๓๐ ปี (พระนคร : โรงพิมพ์สวนทองถิ่น, หน้า ๒๔.)

๒. โครงสร้างทางการบริหารของกรุงเทพมหานคร เมื่อแรกตั้งตามประกาศคณะ
ปฏิวัติ ฉบับที่ ๓๓๕

ตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๓๓๕ ลงวันที่ ๑๓ ธันวาคม ๒๕๑๕ ได้กำหนด
ให้รวมหน่วยการปกครองท้องถิ่นทุกรูปในอาณาเขตจังหวัดพระนครและธนบุรีเดิม กับราชการ
ส่วนภูมิภาคบางส่วนเข้าด้วยกันเป็นกรุงเทพมหานคร เหตุนี้จึงจำเป็นต้องจัดส่วนราชการขึ้น
ใหม่ให้เป็นของกรุงเทพมหานคร โดยจัดทำในรูปของประกาศกระทรวงมหาดไทย^๑ ดังแผน
ภูมิที่ ๔

๓. โครงสร้างการบริหารของกรุงเทพมหานครในปัจจุบัน

ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๑๘ (แก้ไข
เพิ่มเติม (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๒๓) ได้กำหนดให้กรุงเทพมหานคร บริหารราชการของกรุง
เทพมหานคร โดยมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งใด ที่อ้างถึง
กรุงเทพมหานคร เขต แขวง จังหวัด อำเภอ ตำบล องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล
สุขาภิบาล แลวแต่กรณีเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้^๒ และให้กรุงเทพมหานคร
มหานครมีอำนาจหน้าที่ดำเนินกิจการในเขตกรุงเทพมหานครเกี่ยวกับ^๓

๑. การรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน รวมทั้งการจัดให้มีตำรวจ กรุง-
เทพมหานครและการดูแลและบังคับการให้เป็นไปตามข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร และกฎหมาย
อื่นที่กำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรุงเทพมหานคร

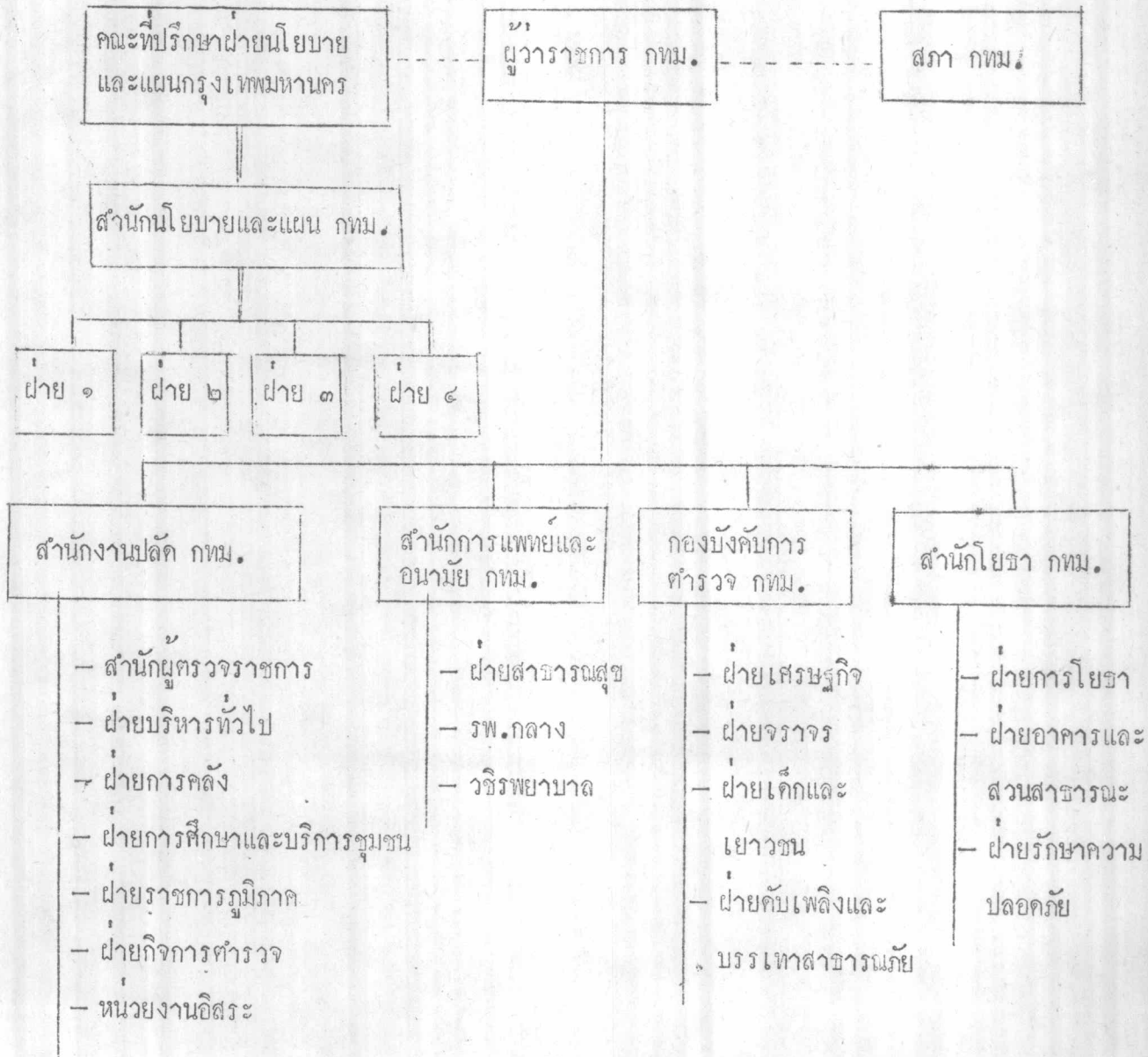
๑. ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๓๓๕ ลว. ๑๓ ธันวาคม ๒๕๑๕.

๒. พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๑๘ มาตรา ๔.

๓. พระราชบัญญัติเดียวกัน, มาตรา ๒๖.

แผนภูมิที่ ๔

แผนภูมิแสดงการบริหารของกรุงเทพมหานครตามประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๓๓๕

- ๒. การจัดให้มีและบำรุงรักษาทางบก ทางน้ำและทางระบายน้ำ
- ๓. การรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง
- ๔. การสาธารณสุข การอนามัยครอบครัวและการรักษาพยาบาล
- ๕. การสาธารณสุขโลก
- ๖. การจัดการศึกษา
- ๗. การส่งเสริมการประกอบอาชีพ
- ๘. การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
- ๙. การปรับปรุงแหล่งเสื่อมโทรมและจัดการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย
- ๑๐. การจัดให้มีและควบคุมตลาด ท่าเทียบเรือ และท่าข้าม
- ๑๑. การจัดให้มีและควบคุมสุสานและฌาปนสถาน
- ๑๒. การวิหิงกรรมจราจร
- ๑๓. การพัฒนาและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
- ๑๔. การจัดให้มีและบำรุงสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ
- ๑๕. การจัดให้มีและควบคุมการด่าสัตว์
- ๑๖. การควบคุมการเลี้ยงสัตว์
- ๑๗. การควบคุมความเป็นระเบียบเรียบร้อยและการอนามัยในโรงแรมสรรพและ
สาธารณะสถานอื่น ๆ
- ๑๘. การสาธารณสุขการ
- ๑๙. การสังคมสงเคราะห์
- ๒๐. การส่งเสริมการศึกษา
- ๒๑. การพาณิชย์ของกรุงเทพมหานคร
- ๒๒. หน้าที่อื่น ๆ ตามที่นายกรัฐมนตรี คณะรัฐมนตรี หรือรัฐมนตรี มอบหมายหรือที่
กฎหมายระบุเป็นหน้าที่ของกรุงเทพมหานคร

ในการดำเนินงานให้บรรลุตามอำนาจหน้าที่ที่กรุงเทพมหานครรับผิดชอบในปัจจุบัน
ดังกล่าวนี้ กรุงเทพมหานครได้จัดโครงสร้างการบริหาร หรือจัดระเบียบราชการในกรุง-
เทพมหานคร ดังนี้ ๑

๑. องค์กรของกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย

๑.๑ ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร มีอำนาจและหน้าที่ต่อไปนี้ ๒

ก. รับผิดชอบในการกำหนดนโยบายและการบริหารราชการกรุงเทพ-
มหานคร ให้เป็นไปตามกฎหมาย

ข. สั่ง อนุมัติ อนุญาต เกี่ยวกับราชการของกรุงเทพมหานครตามบท-
บัญญัติแห่งกฎหมาย

ค. แต่งตั้งเลขาธิการผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ผู้ช่วยเลขาธิการ
ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร และแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิเป็นประธานที่ปรึกษา ที่ปรึกษา หรือ
คณะที่ปรึกษาของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร หรือเป็นคณะกรรมการเพื่อปฏิบัติราชการใดๆ

ง. กำหนดค่าตอบแทนสำหรับประธานที่ปรึกษาและที่ปรึกษา และเบี้ย-
ประชุมสำหรับคณะที่ปรึกษาหรือคณะกรรมการ ทั้งนี้ โดยความเห็นชอบของกระทรวงมหาดไทย

จ. บริหารราชการที่นายกรัฐมนตรี คณะรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีมอบหมาย

ฉ. วางระเบียบวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการงบประมาณ การเงิน การคลัง-
การพัสดุ การจ้าง และอื่น ๆ ทั้งนี้ ภายใต้บทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการ
กรุงเทพมหานคร

ช. รักษาการให้เป็นไปตามข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร

ซ. อำนาจหน้าที่อื่นตามที่กฎหมายกำหนด

๑. พระราชบัญญัติเดียวกัน, มาตรา ๑๐ - ๑๑.

๒. พระราชบัญญัติเดียวกัน, มาตรา ๑๘ - ๒๐ แก้ไขเพิ่มเติมโดยประกาศคณะ-
ปฏิวัติ ฉบับที่ ๒๔ (พ.ศ. ๒๕๒๐).

นอกจากนี้ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ยังมีอำนาจหน้าที่ตามประกาศของคณะ -
ปฏิวัติ ฉบับที่ ๒๑๘ ลงวันที่ ๒๙ กันยายน ๒๕๑๕ กฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการส่วน
จังหวัด กฎหมายว่าด้วยเทศบาล กฎหมายว่าด้วยสุขาภิบาล และกฎหมายอื่นที่ใดกำหนดให้เป็น
อำนาจหน้าที่ของผู้ว่าราชการจังหวัด นายกเทศมนตรี คณะเทศมนตรี ประธานกรรมการสุขา
ภิบาล คณะกรรมการสุขาภิบาล แลวแต่กรณีโดยอนุโลม ทั้งนี้ เว้นแต่พระราชบัญญัติระเบียบ
บริหารราชการกรุงเทพมหานคร จะบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น

๑.๒ สภากรุงเทพมหานคร ปัจจุบันมีสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร ๔๐ คน ทำ
หน้าที่ประชุมปรึกษาหารือในเรื่องต่าง ๆ ที่อยู่ในความรับผิดชอบ หรือเกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่
ของกรุงเทพมหานคร และพิจารณาร่างข้อบัญญัติต่าง ๆ เพื่อให้การดำเนินการตามอำนาจ
หน้าที่ของกรุงเทพมหานคร เป็นไปอย่างสัมฤทธิ์ผล

๒. จัดระเบียบราชการกรุงเทพมหานคร ดังนี้

- ๒.๑ สำนักงานเลขาธิการผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร
- ๒.๒ สำนักงานเลขาธิการสภากรุงเทพมหานคร
- ๒.๓ สำนักงานปลัดกรุงเทพมหานคร
- ๒.๔ สำนักหรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นซึ่งเทียบเท่าสำนัก
- ๒.๕ เขต

๑. ตูรายละเอียดจากกฎหมายว่าด้วยกาารนั้น ๆ และประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๒๑๘
ลงวันที่ ๒๙ กันยายน ๒๕๑๕.

ซึ่งการตั้ง เปลี่ยนแปลง หรือยุบส่วนราชการ การแบ่งหน่วยงานภายในส่วนราชการ และการกำหนดหน้าที่ของส่วนราชการ และหัวหน้าส่วนราชการดังกล่าวข้างต้น ให้จัดทำเป็นพระราชกฤษฎีกา ดังนั้น ในพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการและกำหนดอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการ และหัวหน้าส่วนราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๒๐ จึงได้กำหนดให้กรุงเทพมหานครมีส่วนราชการดังนี้

๑. สำนักงานเลขานุการผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร มีเลขานุการผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร เป็นผู้บังคับบัญชา รับผิดชอบในการปฏิบัติราชการ โดยขึ้นตรงต่อผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร และสำนักงานเลขานุการผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับงานสารบรรณ และธุรการทั่วไปของสำนักงานเลขานุการผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร งานศึกษาคอประสานราชการภายในกรุงเทพมหานคร และกับกระทรวง ทบวงกรม อันเกี่ยวกับราชการของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร และรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร งานประชุม งานการเมือง งานรับเรื่องราวร้องทุกข์ ที่ร้องเรียนต่อผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร และรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร งานตอนรับและรับรองแขกของกรุงเทพมหานคร และรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร และราชการอื่นตามที่ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร และรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร มอบหมาย โดยแบ่งหน่วยงานภายในสำนัก ดังนี้

- ๑.๑ งานธุรการและรับรอง
- ๑.๒ งานเรื่องราวร้องทุกข์
- ๑.๓ งานเรื่องราวและนโยบายเฉพาะกิจ

๑. วสันต์ ธีรานุกัมภ์ (ร.ต.อ.) ผู้รวบรวม พระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการ และกำหนดอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการและหัวหน้าส่วนราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๒๐ มาตรา ๔ - มาตรา ๔๘.

๒. สำนักงานเลขาธิการสภากรุงเทพมหานคร มีเลขาธิการสภากรุงเทพมหานคร เป็นผู้บังคับบัญชา รับผิดชอบในการปฏิบัติราชการของสำนักงานเลขาธิการสภากรุงเทพมหานคร และขึ้นตรงต่อปลัดกรุงเทพมหานคร และมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับงานสารบรรณ และธุรการทั่วไป ของสภากรุงเทพมหานคร งานระเบียบและการประชุมสภากรุงเทพมหานคร—งานประชุมคณะกรรมการสามัญประจำสภา งานประชุมคณะกรรมการวิสามัญเฉพาะกิจ และงานประชุมคณะกรรมการวิสามัญประจำสภา โดยแบ่งหน่วยงานภายในดังนี้

๒.๑ งานธุรการ

๒.๒ งานระเบียบและการประชุม

๓. สำนักงานปลัดกรุงเทพมหานคร มีปลัดกรุงเทพมหานคร เป็นผู้บังคับบัญชา รับผิดชอบในการปฏิบัติราชการของสำนักงานปลัดกรุงเทพมหานคร และขึ้นตรงต่อผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร และมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการควบคุมดูแลราชการประจำโดยทั่วไป ของกรุงเทพมหานคร งานบริหารบุคคล งานฝึกอบรม งานผังเมือง งานงบประมาณ งานกฎหมายและคดี งานดำเนินการปกครองและทะเบียน งานการประชาสัมพันธ์ และงานด้านวิศวกรรมจราจร และเป็นหน่วยงานกลาง ประสานราชการระหว่างสำนักและเขต รวมทั้งราชการอื่นที่มีใ้กำหนดไว้ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของสำนักใด โดยแบ่งหน่วยงานภายในเป็น

๓.๑ กองกลาง

๓.๒ กองการเจ้าหน้าที่

๓.๓ กองฝึกอบรม

๓.๔ กองผังเมือง

๓.๕ กองงบประมาณ

๓.๖ กองกฎหมายและคดี

๓.๗ กองปกครองและทะเบียน

๓.๘ กองประชาสัมพันธ์

๓.๙ กองวิศวกรรมจราจร

นอกจากปลัดกรุงเทพมหานคร จะรับผิดชอบการปฏิบัติราชการภายในสำนักงาน-
ปลัดกรุงเทพมหานครแล้ว ยังมีอำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการ-
กรุงเทพมหานคร กำหนดไว้ดังนี้

- ก. มีอำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนด และตามคำสั่งของ ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร
- ข. รับผิดชอบ ควบคุมดูแลราชการประจำของกรุงเทพมหานคร ให้เป็นไปตามนโยบายของกรุงเทพมหานคร
- ค. กำกับ เร่งรัด ติดตามผลการปฏิบัติราชการของส่วนราชการในกรุงเทพมหานคร
- ง. เป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการและลูกจ้างกรุงเทพมหานคร รองจาก ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร

๔. สำนักผู้ตรวจราชการกรุงเทพมหานคร มีผู้อำนวยการสำนักเป็นผู้บังคับบัญชา-
รับผิดชอบในการปฏิบัติราชการและขึ้นตรงต่อปลัดกรุงเทพมหานคร และมีอำนาจหน้าที่เกี่ยว-
กับการตรวจแนะนำ ติดตามและประเมินผลการปฏิบัติราชการทั่วไปของส่วนราชการ และ-
ของหน่วยงานในสังกัดกรุงเทพมหานคร และปฏิบัติราชการตามที่ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครมอบหมาย โดยมีการจัดหน่วยงานภายในดังนี้

- ๔.๑ สำนักงานเลขานุการ
- ๔.๒ กองงานผู้ตรวจราชการกรุงเทพมหานคร

๕. สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร มีผู้อำนวยการสำนัก เป็นผู้บังคับบัญชา-
รับผิดชอบในการปฏิบัติราชการ ขึ้นตรงต่อปลัดกรุงเทพมหานคร และมีอำนาจหน้าที่เกี่ยว-
กับงานนโยบายและแผนของกรุงเทพมหานคร โดยจัดหน่วยงานภายใน ดังนี้

- ๕.๑ สำนักงานเลขานุการ
- ๕.๒ กองนโยบายและแผน ๑
- ๕.๓ กองนโยบายและแผน ๒
- ๕.๔ กองนโยบายและแผน ๓

๖. สำนักการแพทย์ มีผู้อำนวยการสำนักเป็นผู้บังคับบัญชา รับผิดชอบในการปฏิบัติราชการ ซึ่งตรงต่อปลัดกรุงเทพมหานคร และมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการควบคุมดูแล และปฏิบัติงานด้านการรักษาพยาบาลของโรงพยาบาล ในสังกัดกรุงเทพมหานคร การฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ทางการแพทย์ และการดำเนินการผลิตพยาบาลและผู้ช่วยพยาบาลในสังกัดกรุงเทพมหานคร โดยจัดหน่วยงานภายในดังนี้

- ๖.๑ สำนักงานเลขานุการ
- ๖.๒ กองวิชาการแพทย์
- ๖.๓ วิทยาลัยพยาบาลเกื้อการุณย์
- ๖.๔ วชิรพยาบาล
 - ก. กองบริการทั่วไป
 - ข. กองบริการทางวิทยาศาสตร์และทางการแพทย์
 - ค. กองพัสดุกรรม
 - ง. กองโสตถุกรรม
 - จ. กองสูติรีเวชกรรม
 - ฉ. กองการพยาบาล
- ๖.๕ โรงพยาบาลกลาง
- ๖.๖ โรงพยาบาลตากสิน
- ๖.๗ โรงพยาบาลเจริญกรุงประชารักษ์

ซึ่งทั้ง ๓ โรงพยาบาลสุดท้ายนั้นได้แบ่งหน่วยงานภายในเหมือนกัน ดังนี้

- ก. กองบริการทั่วไป
- ข. กองบริการทางวิทยาศาสตร์และทางการแพทย์
- ค. กองทัณฑ์กรรม
- ง. กองโสตถุกรรม
- จ. กองสุตินิกาเวชกรรม

๗. สำนักอนามัย มีผู้อำนวยการสำนักเป็นผู้บังคับบัญชา รับผิดชอบในการปฏิบัติราชการ ซึ่งตรงต่อปลัดกรุงเทพมหานคร และมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการส่งเสริม สนับสนุน ควบคุมและประสานกิจกรรมที่เกี่ยวกับอนามัยของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร ตลอดจนจัดให้มีบริการสาธารณสุข เพื่อให้ประชาชนมีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งกายและใจ โดยจัดหน่วยงานภายในดังนี้

- ๗.๑ สำนักงานเลขานุการ
- ๗.๒ กองส่งเสริมสาธารณสุข
- ๗.๓ กองอนามัยสิ่งแวดล้อม
- ๗.๔ กองควบคุมโรคสัตว์
- ๗.๕ กองส่งเสริมสุขภาพ
- ๗.๖ กองทันตสาธารณสุข
- ๗.๗ กองพยาบาลสาธารณสุข
- ๗.๘ กองควบคุมโรคติดต่อ
- ๗.๙ ศูนย์บริการสาธารณสุข

๘. สำนักการศึกษา มีผู้อำนวยการสำนักเป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบในการปฏิบัติราชการ ซึ่งตรงต่อปลัดกรุงเทพมหานคร และมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับงานด้านการศึกษาของกรุงเทพมหานคร ตลอดจนควบคุมดูแลการปฏิบัติงานของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครและการนิเทศการศึกษา โดยจัดหน่วยงานภายในดังนี้

- ๘.๑ สำนักงานเลขาธิการ
- ๘.๒ หนวยศึกษานิตเทศก
- ๘.๓ กองโรงเรียน
- ๘.๔ กองวิชาการ

๘. สำนักการโยธา มีผู้อำนวยการสำนักเป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบในการปฏิบัติราชการ ซึ่งตรงต่อปลัดกรุงเทพมหานคร และมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับงานโยธา การออกแบบการก่อสร้างและบูรณะ ควบคุมการก่อสร้าง ควบคุมอาคาร การรังวัดที่ดินและที่สาธารณะในเขตกรุงเทพมหานคร โดยจัดหน่วยงานภายใน ดังนี้

- ๘.๑ สำนักงานเลขาธิการ
- ๘.๒ กองออกแบบ
- ๘.๓ กองก่อสร้างและบูรณะ
- ๘.๔ กองควบคุมการก่อสร้าง
- ๘.๕ กองควบคุมอาคาร
- ๘.๖ กองรังวัดที่ดินและที่สาธารณะ

๙๐. สำนักการระบายน้ำ มีผู้อำนวยการสำนักเป็นผู้บังคับบัญชา ซึ่งตรงต่อปลัดกรุงเทพมหานคร และมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการวางแผนควบคุมและดำเนินการเกี่ยวกับการระบายน้ำ การบำรุงรักษาทางระบายน้ำ การป้องกันน้ำท่วม และการกำจัดน้ำโสโครก ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยจัดหน่วยงานดังนี้

- ๙๐/๑ สำนักเลขาธิการ
- ๙๐/๒ กองวิชาการ
- ๙๐/๓ กองบำรุงรักษาและคลอง
- ๙๐/๔ กองโรงงานกำจัดน้ำเสีย

๑๑. สำนักรักษาความสะอาด มีผู้อำนวยการสำนักเป็นผู้บังคับบัญชา รับผิดชอบ การปฏิบัติราชการ ขึ้นตรงต่อปลัดกรุงเทพมหานคร มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการวางแผนความ คุมและดำเนินการเกี่ยวกับการรักษาความสะอาด การกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล ตลอดจน การจัดให้มีการบำรุงรักษาสวนสาธารณะในเขตกรุงเทพมหานคร โดยจัดหน่วยงานดังนี้

๑๑.๑ สำนักงานเลขานุการ

๑๑.๒ กองวิชาการ

๑๑.๓ กองเก็บขนมูลฝอย

๑๑.๔ กองกำจัดสิ่งปฏิกูล

๑๑.๕ กองโรงงานกำจัดมูลฝอย

๑๒. สำนักสวัสดิการสังคม มีผู้อำนวยการสำนักเป็นผู้บังคับบัญชา รับผิดชอบ- การปฏิบัติราชการ ขึ้นตรงต่อปลัดกรุงเทพมหานคร มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับงานด้าน สังคม- สงเคราะห์สวัสดิการ งานสันตนาการ และงานสวนสาธารณะ โดยจัดหน่วยงานดังนี้

๑๒.๑ สำนักงานเลขานุการ

๑๒.๒ กองสังคมสงเคราะห์

๑๒.๓ กองสันตนาการ

๑๒.๔ กองสวนสาธารณะ

๑๓. สำนักการคลัง มีผู้อำนวยการสำนักเป็นผู้บังคับบัญชา รับผิดชอบในการ - ปฏิบัติราชการของสำนัก และขึ้นตรงต่อปลัดกรุงเทพมหานคร มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับงานการ คลัง การเงิน การบัญชี การพัสดุ การพาณิชย์ และการซ่อมบำรุงรักษายานพาหนะ เครื่อง จักรกล และเครื่องทุ่นแรงของกรุงเทพมหานคร โดยมีหน่วยงานดังนี้

๑๓.๑ สำนักงานเลขานุการ

๑๓.๒ กองรายได้

๑๓.๓ กองการเงิน

๑๓.๔ กองทะเบียนทรัพย์สินและพัสดุ

๑๓.๕ กองบัญชีและตรวจสอบ

๑๓.๖ กองระบบการคลัง

๑๓.๗ กองโรงงานช่างกล

๑๔. สำนักตำรวจเทศกิจ มีผู้อำนวยการสำนักเป็นผู้บังคับบัญชา รับผิดชอบการปฏิบัติราชการ ขึ้นตรงต่อปลัดกรุงเทพมหานคร มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการดูแลและบังคับการให้เป็นไปตามข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร และกฎหมายอื่นที่กำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรุงเทพมหานคร โดยมีหน่วยงานภายในดังนี้

๑๔.๑ ฝ่ายงานเลขานุการ

๑๔.๒ ฝ่ายปฏิบัติการตำรวจเทศกิจ

๑๕. เขต เป็นส่วนราชการ ซึ่งแบ่งความรับผิดชอบดำเนินการตามการแบ่งเขตพื้นที่ปกครองในเขตกรุงเทพมหานคร มี ๒๕ เขต คือ

๑๕.๑ เขตพระโขนง

๑๕.๒ เขตพญาไท

๑๕.๓ เขตยานนาวา

๑๕.๔ เขตคูสิต

๑๕.๕ เขตบางกอกน้อย

๑๕.๖ เขตธนบุรี

๑๕.๗ เขตบางเขน

๑๕.๘ เขตปทุมวัน

๑๕.๙ เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย

๑๕.๑๐ เขตบางกะปิ

๑๕.๑๑ เขตพระนคร

๑๕.๑๒ เขตภาษีเจริญ

- ๑๕.๑๓ เขตบางรัก
- ๑๕.๑๔ เขตคลองสาน
- ๑๕.๑๕ เขตบางขุนเทียน
- ๑๕.๑๖ เขตสัมพันธวงศ์
- ๑๕.๑๗ เขตราชบุรีบูรณะ
- ๑๕.๑๘ เขตบางกอกใหญ่
- ๑๕.๑๙ เขตหนองจอก
- ๑๕.๒๐ เขตมีนบุรี
- ๑๕.๒๑ เขตห้วยขวาง
- ๑๕.๒๒ เขตคลองตัน
- ๑๕.๒๓ เขตลาดกระบัง
- ๑๕.๒๔ เขตหนองแขม

มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับงานปกครอง งานทะเบียน งานโยธา งานรักษาความ-
 สะอาด งานอนามัย งานศึกษาธิการ งานคลัง งานรายได้ งานตำรวจเทศกิจ และงาน-
 อื่นตามที่ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครหรือปลัดกรุงเทพมหานครมอบหมาย โดยมีหน่วยงาน
 ภายในเขตดังนี้

- ก. งานปกครอง
- ข. งานทะเบียน
- ค. งานโยธา
- ง. งานรักษาความสะอาด
- จ. งานอนามัย
- ฉ. งานศึกษาธิการ
- ช. งานคลัง
- ซ. งานรายได้

๘. งานตำรวจเทศกิจ (แต่ในทางปฏิบัติ กรุงเทพมหานครได้-
 ฝากงานตำรวจเทศกิจประจำไว้ที่สถานีตำรวจนครบาลต่าง ๆ ๑๒ สถานี ดังนี้ คือ พระราช
 วัง สภาราษฎร์ จักรวรรดิ ชนสงคราม นางเลิ้ง สามเสน พญาไท คลุคิต ห้วยขวาง -
 บางซื่อ บางเขน เตาปูน หัวหมาก พลับพลาไชย เขต ๑ พลับพลาไชย เขต ๒ ปทุมวัน
 บางรัก ยานนาวา รัชพระยาไกร ลุมพินี หงษ์มหาเมฆ คลองตัน บางยี่เรือ บุนนาคราม ส่า-
 เหว บางกอกน้อย บางพลัด คลิ่งชัน บางกอกใหญ่ ภาษีเจริญ หลักสอง และบางขุนเทียน)

๙. งานพัฒนาชุมชน

เขต มีหัวหน้าเขตเป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบในการปฏิบัติราชการของเขต โดย
 ขึ้นตรงต่อปลัดกรุงเทพมหานคร และหัวหน้าเขตยังมีอำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายว่าด้วย ระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร กำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของหัวหน้าเขต ดังนี้ ๑

๑. อำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายใด ๆ บัญญัติให้เป็นอำนาจหน้าที่ของนายอำเภอ
 หัวหน้าส่วนอำเภอ และประธานสุขาภิบาล เว้นแต่พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานครบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น ๒

๒. อำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของหัวหน้าเขต

๓. อำนาจหน้าที่ซึ่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร หรือปลัดกรุงเทพมหานครมอบ
 หมายตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร

ในเขตหนึ่ง ถ้ามีการเห็นสมควร อาจแบ่งออกเป็นแขวง โดยที่ในแต่ละแขวงมี-
 หัวหน้าแขวงหนึ่งคน เป็นผู้ที่มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบการปฏิบัติราชการในแขวง ขึ้นตรงต่อ
 หัวหน้าเขตได้ ๓

๑. พระราชบัญญัติเดียวกัน, มาตรา ๑๖.

๒. คู่มือละเอียดจากกฎหมายว่าด้วยกาารนั้น ๆ โดยเฉพาะ.

๓. พระราชบัญญัติเดิม, มาตรา ๑๘.

ซึ่งการจักส่วนราชการของกรุงเทพมหานครดังกล่าวกำหนดให้หน่วยงานต่าง ๆ ที่เป็นองค์ประกอบของกรุงเทพมหานครปัจจุบัน มีลักษณะโครงสร้างและหน้าที่เป็นที่ชัดเจน แน่นนอน กล่าวคือ

๑. มีการกำหนดให้สำนักเป็นหน่วยงานที่ปรึกษาของผู้บริหาร และเป็นหน่วยงานช่วยของเขตต่าง ๆ
๒. กำหนดให้หน่วยงานในระดับเขตเป็นฝ่ายปฏิบัติหน้าที่ติดต่อบริการประชาชน

โดยตรง

แนวความคิดในการปรับปรุงโครงสร้างทางการบริหารและการปกครองของกรุงเทพมหานคร
ในอนาคต

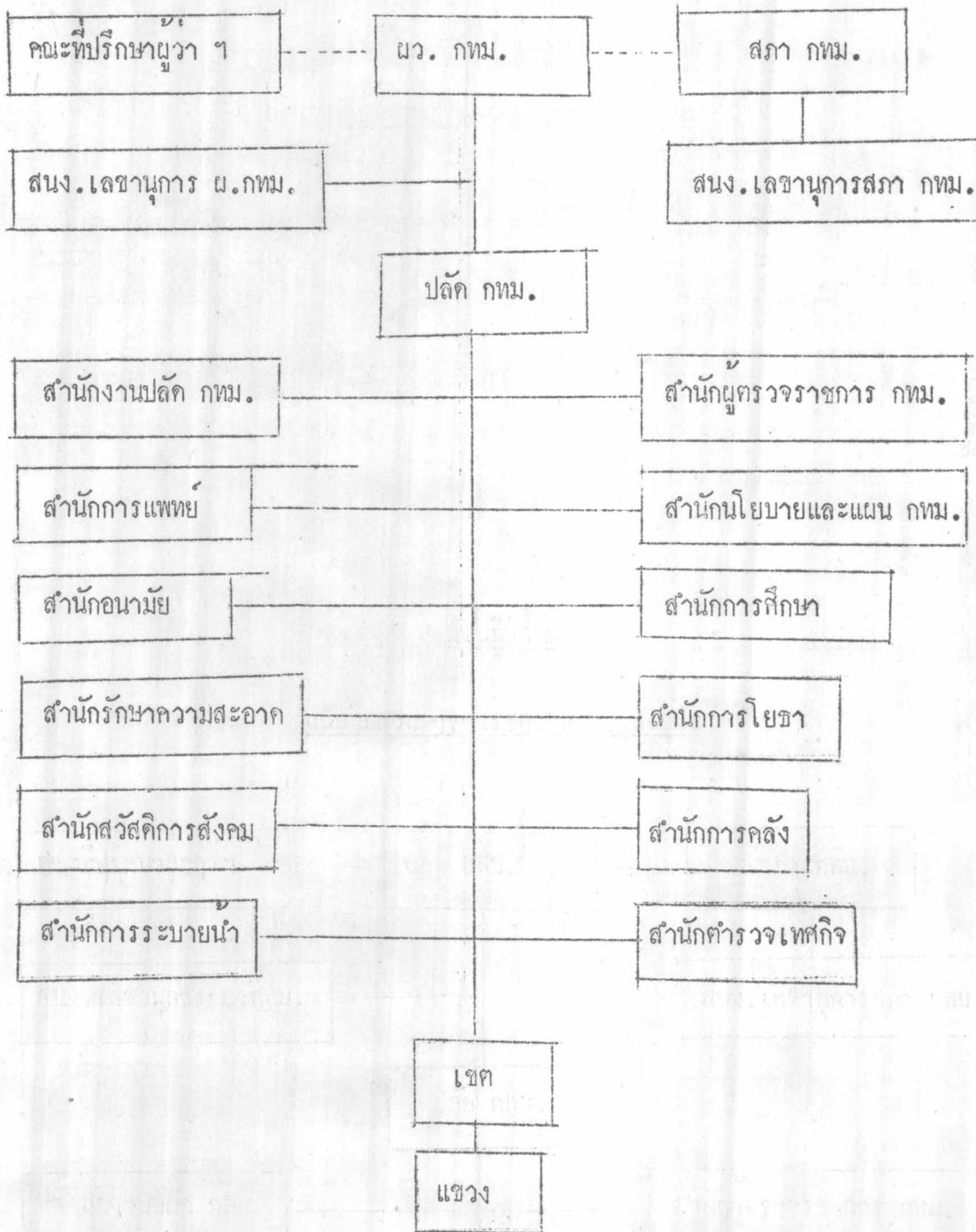
ในขณะนี้รัฐบาลได้มีแนวความคิดหลักที่จะปรับปรุงโครงสร้างทางการปกครองและการบริหารของกรุงเทพมหานครอยู่ ๔ แนวทางด้วยกัน แต่ละแนวทางขึ้นอยู่กับหลักการ และทัศนคติที่แตกต่างกันออกไป แต่จุดมุ่งหมายต่างต้องการจะให้การบริหารนครหลวงมีประสิทธิภาพสนองประโยชน์สุขของประชาชนนครหลวงให้มากที่สุด ทั้งนี้คือ

๑. ให้จัดตั้งเป็นทบวงนครบาลในสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี
๒. ให้จัดตั้งเป็นกระทรวงนครบาล
๓. ให้แยกเป็น ๒ เมือง คือกรุงเทพและธนบุรี จัดตั้งเป็นกรุงเทพมหานคร และธนบุรีมหานคร
๔. ให้คงรูป (กทม.) แต่ให้ปรับปรุงโครงสร้างภายใน และจักส่วนราชการใหม่ และให้คณะผู้บริหารมาจากการเลือกตั้ง

๑ คำสั่งกรุงเทพมหานคร ที่ ๑๒๗/๒๕๒๒ ลงวันที่ ๑๗ เมษายน พ.ศ. ๒๕๒๒
เรื่องการประชุมราชการระหว่างสำนักกับเขต

แผนภูมิที่ ๕

แผนภูมิส่วนราชการของ กทม. ปัจจุบัน

แต่แนวความคิดในการปรับปรุงโครงสร้างทางการปกครอง และการบริหารของกรุงเทพมหานครที่สำคัญ และนำมาพิจารณาในรายละเอียดมี ๒ แนวทาง คือ การจัดตั้งเป็นทบวงนครบาล และการจัดตั้งกระทรวงนครบาล

ทบวงนครบาล

แนวความคิดนี้เป็นของรัฐบาล พลเอก เกอริงศักดิ์ ชมะนันท์ ซึ่งเสนอต่อรัฐสภา เมื่อเดือนมกราคม ๒๕๒๓

๑. หลักการ เพื่อปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการจัดระเบียบบริหารราชการ ในกรุงเทพมหานคร เนื่องจากกฎหมาย ระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน มีลักษณะที่ไม่เหมาะสมกับสภาพการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นของกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีฐานะเป็นเมืองหลวงของประเทศ และเป็นที่ตั้งของกระทรวง ทบวง กรม ซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐบาล และประกอบด้วยประชากรในกรุงเทพมหานครมีจำนวนหลายล้านกว่าคน ดังนั้น การจัดให้ประชาชนมีอิสระในการบริหารกรุงเทพมหานคร ในรูปแบบของราชการส่วนท้องถิ่น จำต้องคำนึงถึงสภาพของกรุงเทพมหานคร ทั้งที่ไกลกลางทางตน ด้วยเหตุนี้จึงไม่อาจนำระบบที่กำหนดให้การบริหารราชการในเขตพื้นที่ทั้งหมดเป็นราชการส่วนท้องถิ่น โดยไม่มีราชการส่วนกลาง เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารราชการอยู่ควยนั้นมาใช้บังคับได้ สมควรปรับปรุงดัดแปลงให้เหมาะสมกับสภาพของกรุงเทพมหานคร

๒. สาระสำคัญ ตามร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวกำหนดให้กรุงเทพมหานคร (เขตพื้นที่) มีการบริหารราชการ โดยทบวงนครบาลและเทศบาล กล่าวคือ กำหนดให้มีการบริหารเป็น ๒ ระดับ

๑. หนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ สร.๐๒๐๓/๑๕๕๑ ลงวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๒๓ เรื่อง ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๒๑๖ ลงวันที่ ๒๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๑๕ (ฉบับที่ ...) พ.ศ. ร่างพระราชบัญญัติจัดระเบียบบริหารราชการในกรุงเทพมหานคร พ.ศ. ร่างพระราชบัญญัติโอนกิจการบริหารของกรุงเทพมหานครไปเป็นของทบวงนครบาล สำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงสาธารณสุข พ.ศ. และร่างพระราชบัญญัติบริหารราชการกรุงเทพมหานคร (ฉบับที่ ...) พ.ศ. จากเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย.

๒.๑ ส่วนกลาง มีทบวงนครบาล

๒.๒ ส่วนท้องถิ่น มีเทศบาล

ทบวงนครบาล มีอำนาจหน้าที่หลัก ๆ คือ การสาธารณสุข โภค การโยธา การพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น

ทบวงนครบาล ขึ้นตรงต่อสำนักนายกรัฐมนตรี

ทบวงนครบาล มีรัฐมนตรีทบวงนครบาลรับผิดชอบค่านโยบาย และมีปลัดทบวงนครบาลเป็นผู้รับผิดชอบค่านโยบายประจำ

ทบวงนครบาล จะมีคณะกรรมการที่ปรึกษา ประกอบด้วยรัฐมนตรีว่าการทบวงนครบาลเป็นประธาน ปลัดทบวงนครบาล อธิบดีกรมการปกครอง อธิบดีกรมตำรวจ ผู้อำนวยการสำนักผังเมือง นายกเทศมนตรีของเทศบาลในกรุงเทพมหานคร และผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งอีกไม่เกิน ๕ คน รวมเป็นกรรมการ

คณะกรรมการที่ปรึกษา จะมีหน้าที่จัดสรรเงินกองทุนกรุงเทพมหานคร ให้แก่เทศบาลให้ความเห็นในการออกพระราชกฤษฎีกาและกฎกระทรวง และให้คำปรึกษาแก่รัฐมนตรีว่าการทบวงนครบาล

ในเขตกรุงเทพมหานคร ให้มีเทศบาล ๗ แห่ง จัดตั้งตามกฎหมายว่าด้วยเทศบาล โดยให้อำนาจและหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดว่าเป็นของผูวราชการจังหวัด ให้เป็นอำนาจของปลัดกระทรวงมหาดไทย

เพื่อความเข้าใจในคาน์โครงสร้างโปรดพิจารณาจากแผนภูมิที่ ๒

กระทรวงนครบาล

แนวความคิดนี้เป็นของพรรคกิจสังคม^๑ ที่ได้เสนอต่อรัฐสภาในเวลาใกล้เคียงกับร่าง พ.ร.บ.จัดตั้งทบวงนครบาลของรัฐบาล พลเอก เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์

๑. หลักการ พรรคกิจสังคมมีความเห็นว่า "เนื่องจากรัฐบาลมีความรับผิดชอบต่อรัฐสภาในการใช้อำนาจปกครองราชการ และการบริหารราชการแผ่นดิน ในพื้นที่ทุกตารางนิ้วทั่วราชอาณาจักรไทย แต่ในปัจจุบัน กฎหมายกำหนดให้การปกครองราชการในนครหลวง และการบริหารราชการนครหลวง ดำเนินการโดยกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นองค์การบริหารราชการส่วนท้องถิ่นเท่านั้น รัฐสภาไม่อาจควบคุมดูแลการใช้อำนาจปกครองราชการ ในนครหลวง และการบริหารราชการนครหลวง เพื่อป้องกันและแก้ไขความผิดพลาดหรือความบกพร่องได้"

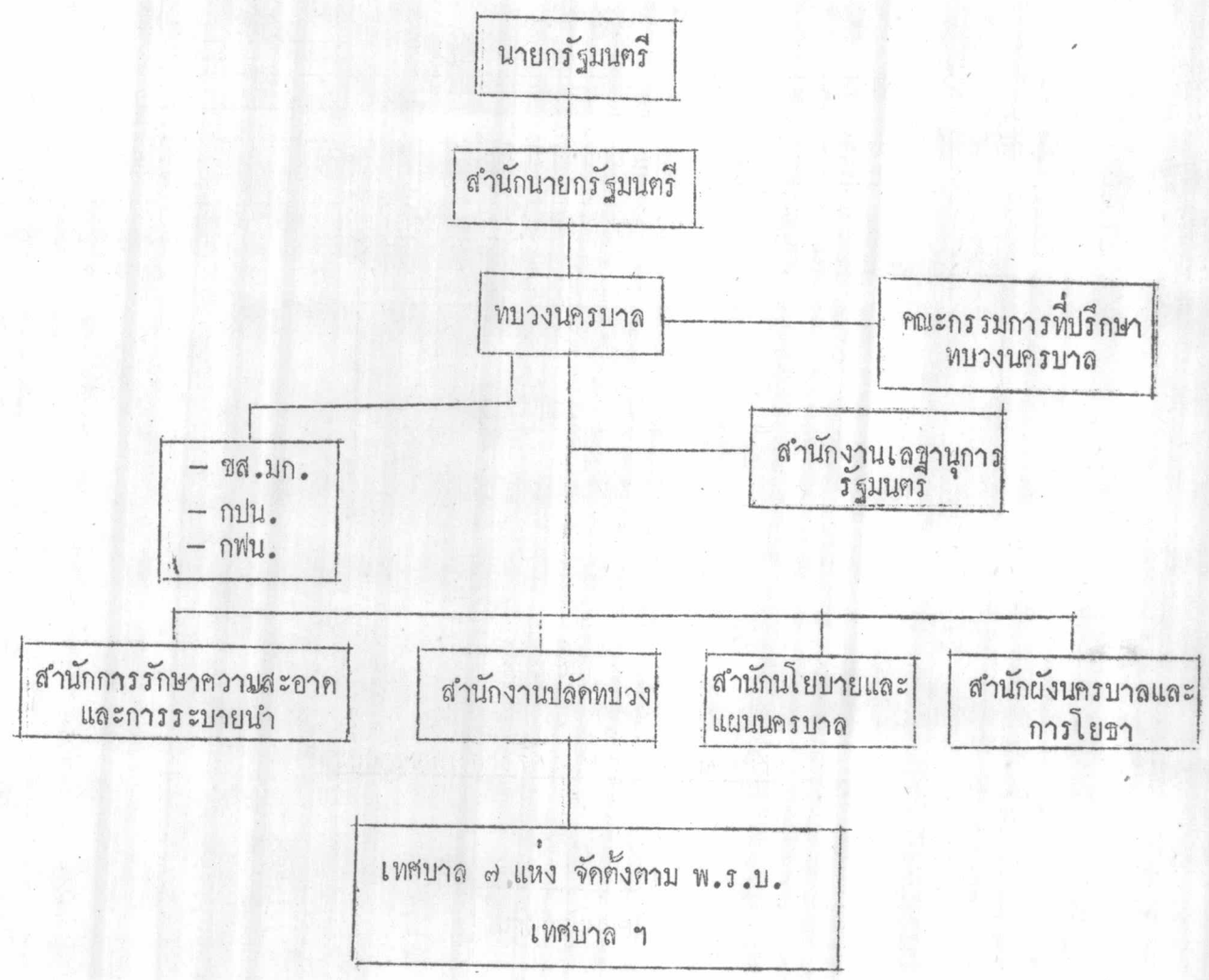
สมควรจัดตั้งกระทรวงนครบาลให้เป็นองค์กรหลัก ในการใช้อำนาจปกครอง - ราชการในนครหลวงและการบริหารราชการนครหลวง โดยรับผิดชอบต่อรัฐสภาทั้งนี้ให้มีการกระจายอำนาจปกครองส่วนท้องถิ่นให้แก่องค์กรการปกครองท้องถิ่นนครหลวง ซึ่งหัวหน้าฝ่ายบริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่น ได้รับเลือกตั้งโดยตรงจากราษฎรตามกฎหมายว่าด้วยนครหลวง

พรรคกิจสังคมให้ตั้ง "กระทรวงนครบาล" เป็นราชการส่วนกลาง และในส่วนท้องถิ่นก็ให้มีการปกครองในรูป "นครหลวง" (ซึ่งเป็นการปกครอง ๒ ระดับ)

๑. เอกสารโรเนียว ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๒๑๖ ลงวันที่ ๒๙ กันยายน พ.ศ. ๒๕๑๕ (ฉบับที่...) พ.ศ. ร่างพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการส่วนท้องถิ่นนครหลวง พ.ศ. และร่างพระราชบัญญัตินครหลวง พ.ศ. ของพรรคกิจสังคม เสนอต่อรัฐสภา และรัฐสภาได้รับหลักการเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๒๓

แผนภูมิที่ ๒

แผนภูมิแสดงการจัดองค์การทบวงนศรบรรด

(แผนภูมินี้จัดทำโดยผู้วิจัย)

"นครหลวง" มีอยู่ ๒ แห่ง คือ นครหลวงกรุงเทพ และนครหลวงธนบุรี ในแต่ละนครหลวงจะมีหน่วยการปกครองท้องถิ่นที่เรียกว่า "นครบาล" รวมทั้งสิ้นจะมี ๑๑ นครบาล (เป็นนครบาลกรุงเทพ ๔ นครบาล และนครบาลธนบุรี ๓ นครบาล)

พรรคกิจสังคมให้เหตุผลในเรื่องนี้ไว้ว่า

๑.๑ กรุงเทพและธนบุรีมีประวัติความเป็นมาเคียงคู่กันตลอดมา จึงสมควรแยกออกเป็นนครหลวงกรุงเทพและนครหลวงธนบุรี

๑.๒ การจัดระเบียบบริหารราชการนครหลวงในรูปกรุงเทพมหานครตามที่อยู่ในปัจจุบัน ประสบปัญหาข้อขัดข้องหลายประการ เช่น

ปัญหาการเมือง กรุงเทพมหานครเป็นเพียงองค์การปกครองท้องถิ่นนครหลวง มีอำนาจหน้าที่และขีดความสามารถในการบริหารงานไม่เพียงพอที่จะดำเนินการโครงการใหญ่ ๆ เพื่อให้บริการแก่ชุมชนนครหลวงได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยลำพัง แต่ต้องขึ้นอยู่กับกระทรวงมหาดไทย ซึ่งเป็นกระทรวงที่มีภาระหน้าที่และความรับผิดชอบมากมาย ก่อให้เกิดช่องว่างระหว่างรัฐบาลกับองค์การปกครองท้องถิ่นนครหลวง ซึ่งจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยและประสานงานกับรัฐบาลอย่างใกล้ชิด

~~ปัญหาการขาดการประสานงานระหว่างองค์การปกครองท้องถิ่นนครหลวง และ~~
หน่วยงานราชการและสาธารณูปโภคต่าง ๆ ในปัจจุบันปัญหาที่รากรุนในกรุงเทพมหานครคือกรุงเทพมหานครและหน่วยงานราชการและสาธารณูปโภคต่าง ๆ ขาดการประสานงานที่มีประสิทธิภาพเพียงพอ นอกจากนี้งานบริการสาธารณสุขบางอย่าง ก็ขาดหน่วยงานที่รับผิดชอบอย่างแท้จริง มีหน่วยราชการและองค์การของรัฐหลายหน่วยดำเนินงานซ้ำซ้อนกันอยู่ เช่น การจราจร ดำเนินงานซ้ำซ้อนโดยสำนักงานควบคุมการจราจรของกระทรวงมหาดไทย กรุงเทพมหานคร กรมตำรวจ กรมการขนส่งทางบก กรมทางหลวง และการทางพิเศษแห่งประเทศไทย เป็นต้น

ปัญหาการให้บริการขององค์การปกครองท้องถิ่นนครหลวง เป็นไปอย่างไรบ้าง

๑.๓ การกำหนดให้หัวหน้าฝ่ายบริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นมาจากการเลือกตั้ง โดยตรงและลับ เป็นไปตามหลักการกระจายอำนาจการปกครองส่วนท้องถิ่น ให้แก่ราษฎรในท้องถิ่นอย่างแท้จริง เป็นการแก้ไขจุดอ่อนของการปกครองท้องถิ่น ในระบอบนายกเทศมนตรี และเป็นการสร้างผู้นำทางการเมืองในระดับท้องถิ่น เพื่อเป็นพื้นฐานของการปกครองประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตย อีกทางหนึ่งด้วย

๒. สาระสำคัญ

ในระบอบหรือส่วนกลางใหม่กระทรวงนครบาล โดยมีส่วนราชการ คือ

- ๒.๑ สำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรี
- ๒.๒ สำนักงานปลัดกระทรวง
- ๒.๓ สำนักนโยบายและแผนงานนครบาล
- ๒.๔ สำนักผังนครหลวง
- ๒.๕ กรมสาธารณสุขนครบาล
- ๒.๖ กรมการศึกษานครบาล
- ๒.๗ กรมตำรวจนครหลวง
- ๒.๘ กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยนครบาล
- ๒.๙ กรมโยธานครบาล

ในระดับกลางหรือส่วนท้องถิ่น จะมีเขตพื้นที่เป็น ๒ ส่วน คือ นครหลวงกรุงเทพ และนครหลวงธนบุรี

นครหลวงกรุงเทพ จะมีองค์การปกครองท้องถิ่นที่เรียกว่า นครบาล จำนวน ๘ นครบาล

นครหลวงธนบุรี จะมี ๓ นครบาล

ในแต่ละนครบาล จะมีนายกนครบาลและสภานครบาล ซึ่งได้รับเลือกตั้งจากประชาชนโดยตรงและลับ

นายกนกรบาล แดงตั้งรองนายกนกรบาล ๔ นาย

นกรบาลจะมีหน้าที่เสมือนหนึ่ง กทม. ในปัจจุบันนี้

เพื่อความเข้าใจในโครงสร้างของกระทรวงนครบาล นครหลวง และนครบาล
โปรดดูรายละเอียดจากแผนภูมิที่ ๗ และแผนภูมิที่ ๘

สำหรับแนวความคิดในการปรับปรุงโครงสร้างในรูปกรุงเทพมหานครและธนบุรีมหานคร
และรูปแบบกรุงเทพมหานคร (โดยปรับปรุงโครงสร้างและส่วนราชการบางส่วนเสียใหม่) มิได้
มีแนวความคิดหลักแตกต่างจากรูปแบบกรุงเทพมหานครในปัจจุบันแต่อย่างใด เพียงแต่รูปแบบ
กรุงเทพมหานคร และธนบุรีมหานครนั้น มีจุดมุ่งหมายที่จะแยกธนบุรีออกเป็นอิสระ และให้มีฐานะ
เทียบเท่ากรุงเทพมหานคร ส่วนรูปแบบกรุงเทพมหานคร ก็ยังคงรูปแบบโครงสร้างในปัจจุบัน
แต่มุ่งหมายให้มีการปรับปรุงรายละเอียดในการแบ่งส่วนราชการ หรือการจัดระเบียบบริหารราชการ
บางประการ โดยอยู่บนพื้นฐานที่ว่าให้มีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ตามพระราชบัญญัติ
ระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๑๘

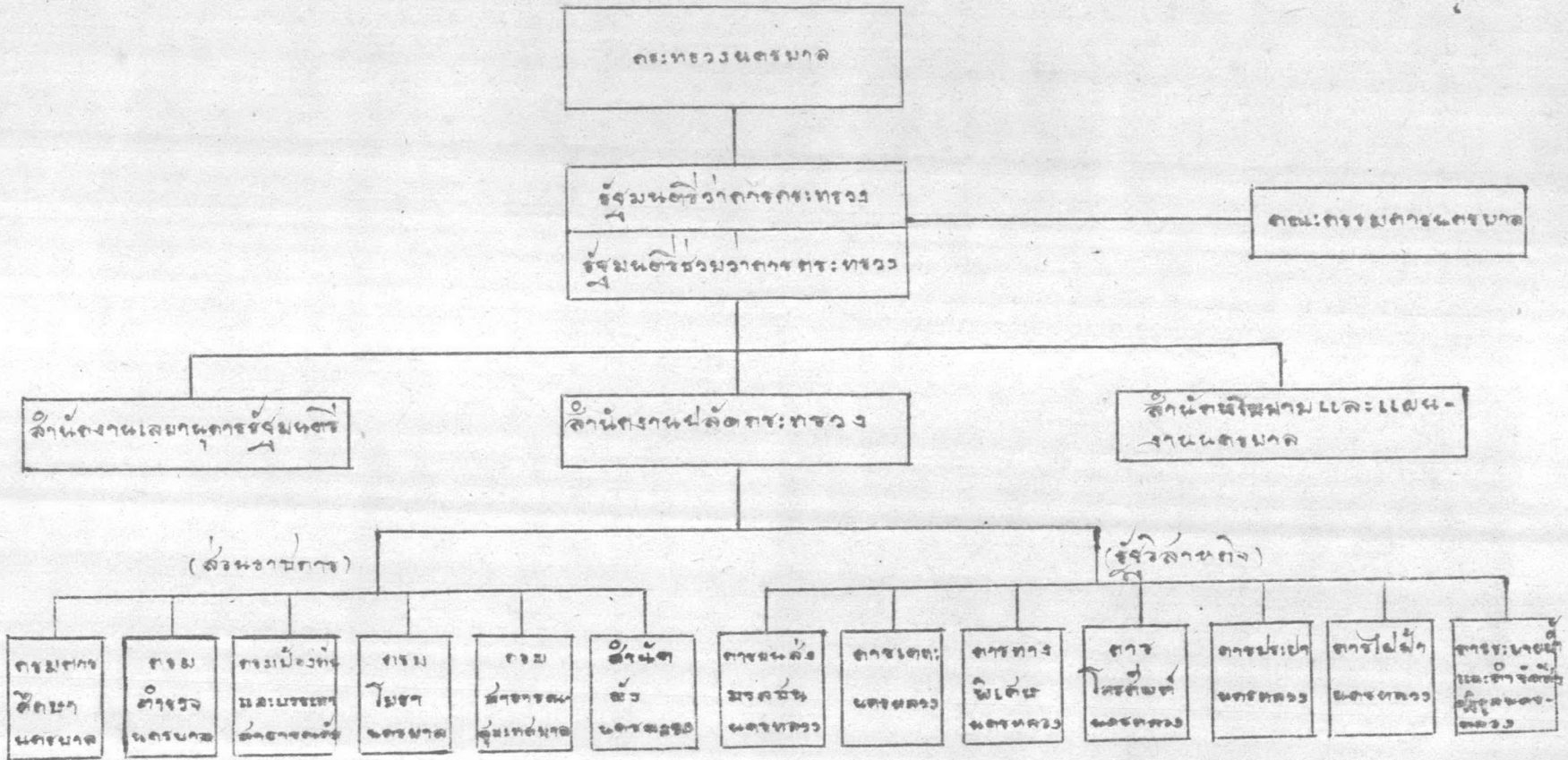
วิวัฒนาการและการพัฒนาโครงสร้างทางการบริหารกรุงเทพมหานคร จากเทศบาล
นครกรุงเทพ เทศบาลนครธนบุรี เทศบาลนครหลวง กรุงเทพมหานคร ตามประกาศคณะปฏิวัติ
ฉบับที่ ๓๓๕ และกรุงเทพมหานครตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร
พ.ศ. ๒๕๑๘ แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ถึง (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๒๓ ในปัจจุบัน ยังไม่สามารถ
ยุติเป็นโครงสร้างทางการบริหารกรุงเทพมหานครที่สมบูรณ์ได้ แต่ละรูปแบบมีข้อบกพร่อง
มีปัญหาที่เป็นอุปสรรคขัดขวางมิให้การบริหารงานดำเนินไปอย่างราบรื่นตามที่คาดหวังไว้
แต่อย่างไรก็ตามโครงสร้างองค์การการบริหารในรูปกรุงเทพมหานคร ได้พยายามแก้ไข ซักคั้งปัญหา

๑ เนื่องจากแนวความคิด เรื่องกรุงเทพมหานครและธนบุรีมหานคร และกรุงเทพมหานคร
มิได้มีแนวความคิดหลักที่สำคัญแตกต่างจากโครงสร้างกรุงเทพมหานครในปัจจุบันเท่าใดนัก ผู้วิจัย
จึงมิได้แยกกล่าวในรายละเอียด เช่นเดียวกับแนวความคิดในเรื่องกระทรวงนครบาลและทบวงนครบาล.

แผนภูมิที่ ๓

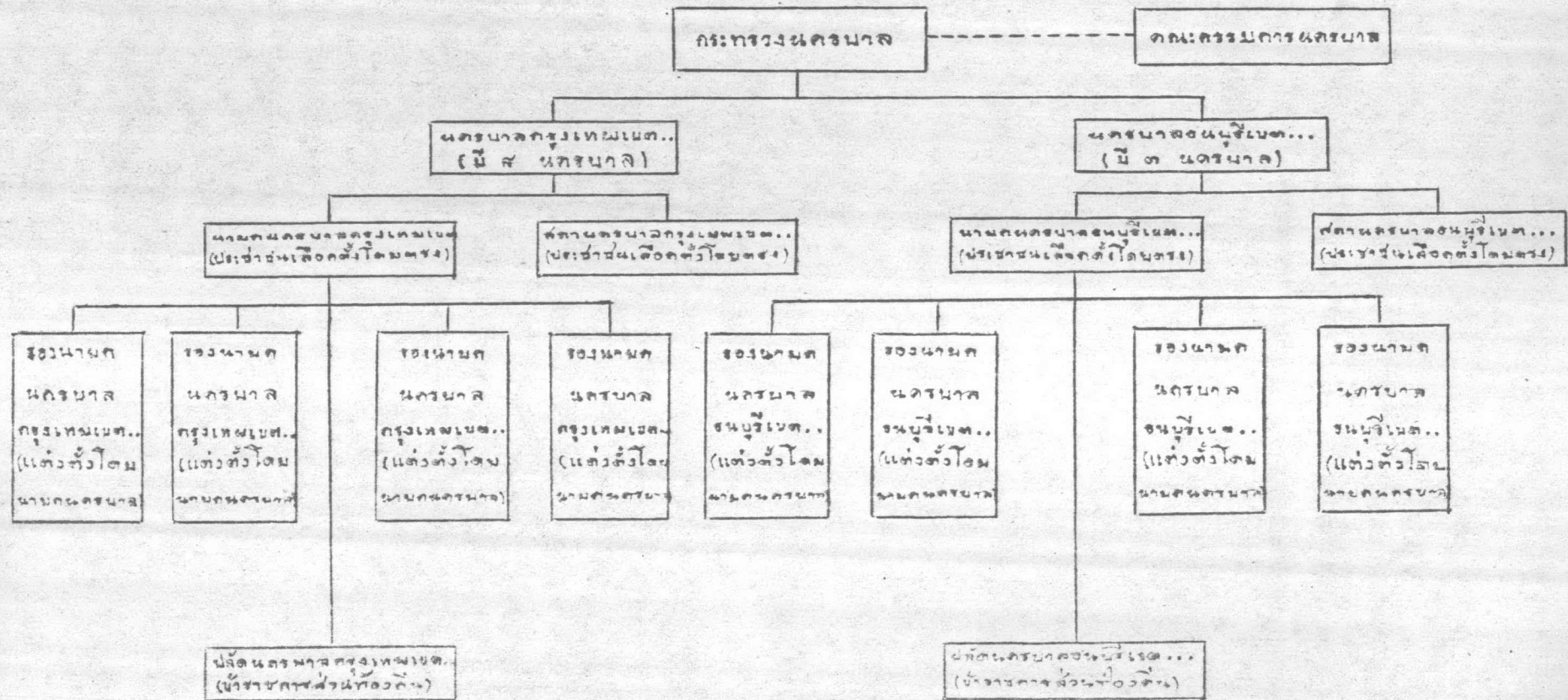
แผนภูมิการจัดองค์การกระทรวงนครบาล

แผนภูมิการบริหารส่วนกลาง

(แผนภูมินี้จัดทำโดยพร รศกิจสังคม ประกอบร่างพระราชบัญญัติห้องถึง เสนอต่อรัฐสภา)

แผนภูมิที่ ๘
แผนภูมิการจํากัดการกระทรวงนครบาล
แผนภูมิการบริหารส่วนท้องถิ่น

(แผนภูมินี้จัดทำโดยกรมการปกครอง ประกอบด้วยพระราชบัญญัติฉบับที่ ๑๐๖ ถึง ๑๐๙ และกฎกระทรวง)

ในการบริหารงาน โดยได้จัดทำแผนพัฒนากรุงเทพมหานครขึ้น ซึ่งถือว่าเป็นแผนการบริหารงาน
กรุงเทพมหานครฉบับแรกได้กำหนดช่วงเวลาไว้ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๐ ถึง พ.ศ. ๒๕๒๘
โดยคาดหวังว่าแผนนี้จะช่วยให้การพัฒนาการบริหารของกรุงเทพมหานคร จะเป็นไปอย่างมีทิศทาง
และมีระบบแน่นอนมากขึ้น